

Projekat finansira Evropska unija

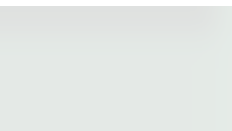
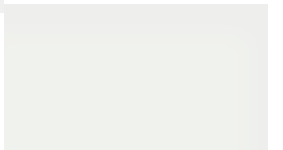
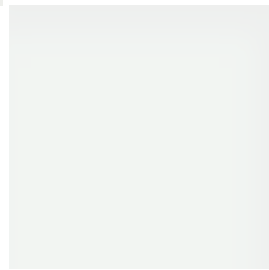
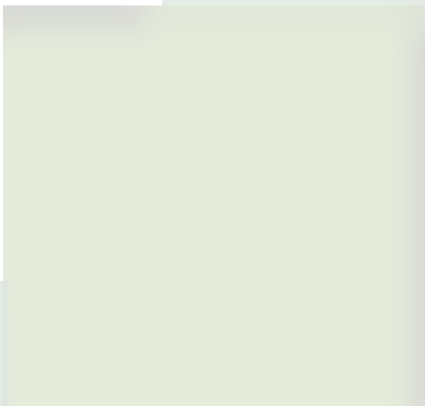
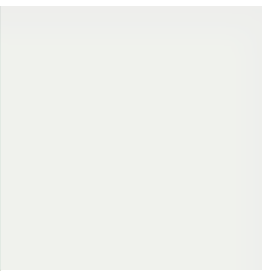
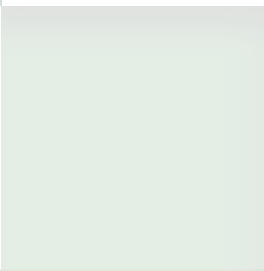
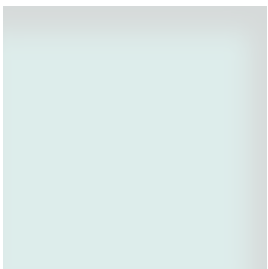
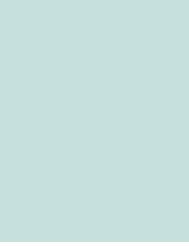

Projekat sufinansira Ministarstvo javne uprave,
digitalnog društva i medija

KATALOG PROJEKATA REALIZOVANIH KROZ PROGRAM DODJELE MALIH GRANTOVA

SADRŽAJ:

O PROJEKTU	2
1. ZELENI PUT	3
2. RAZMIŠLJAJ I DJELUJ ZELENO	6
3. OBUKE ZA SAKUPLJANJE I PROIZVODNJU LJEKOVITOG, AROMATIČNOG I ZAČINSKOG BILJA	9
4. ZNAČAJ OČUVANJA BIODIVERZITETA U ŽUPI NIKŠIĆKOJ	11
5. PROMOCIJA ZELENE EKONOMIJE	14
6. BOR	17
7. NOVA ZELENA SOCIJALNA INICIJATIVA	20
8. CIRKULARNA EKONOMIJA U SLUŽBI LOKALNOG RAZVOJA	23
9. ODRŽIVOM POLJOPRIVREDOM DO BOLJE KLIME	26
10. ZELENA EKONOMIJA U FUNKCIJI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE	29
11. PRAVO NA ZDRAVO - ZELENA EKONOMIJA KROZ ORGANSKU POLJOPRIVREDU	32
12. JAČANJE ODRŽIVE I EKOLOŠKI PRIHVATLJIVE PREDUZETNIČKE KULTURE MLADIH U KANTONU SARAJEVO	35
13. ZELENA VEZA	37
14. zEKOn	40
15. KAKO UPRAVLJAMO ENERGIJOM U NAŠOJ ŠKOLI	42
16. ZELENA EKONOMIJA KROZ KONCEPT ODVAJANJA OTPADA NA IZVORU I RECIKLAŽU	45
17. INICIJATIVA ZA POVEĆANJE POSLOVNE SVIJESTI O ULAGANJU U ZELENU ENERGIJU I ZELENU GRADNJU U GRADU KORČA	48
18. START	51
19. ZELENI KOD	54
20. ATELJE 3R	57
21. ZELENE VJEŠTINE ZA ZELENE POSLOVE U ALBANIJI	60
22. UNAPREĐENJE KAPACITETA OCD PRIMJENOM KONCEPTA ZELENE EKONOMIJE	63
23. BICIKLISTIČKI TURIZAM U VEVČANIMA	65
24. CIRKULARNA EKONOMIJA ZA NAPREDAK MLADIH	67
25. ZELENO OSNAŽIVANJE RURALNIH OBLASTI	70

O PROJEKTU

FORS Montenegro u partnerstvu sa organizacijama SMART Kolektiv iz Srbije, Centar za razvoj i podršku iz BiH, EKO Svest iz Sjeverne Makedonije, EDEN Centar iz Albanije i Udruženjem Slap iz Hrvatske od marta 2018. realizuje projekat **GEAR - Green Economy for advanced region/Zelena ekonomija za razvoj regiona**. Projekat ima za cilj povećanje aktivnosti i uticaja organizacija civilnog društva (OCD) iz Crne Gore, Srbije, Bosne i Hercegovine (BiH), Sjeverne Makedonije i Albanije u zaštiti životne sredine kroz umrežavanje, jačanje kapaciteta i promovisanje zelene ekonomije.

Glavne aktivnosti projekta uključuju treninge za predstavnike OCD na temu zelene ekonomije, javnog zastupanja i lobiranja, učešća u donošenju odluka, praćenja javnih politika, upravljanja projektnim ciklusom i sl, upoznavanje sa primjerima dobre prakse u zelenoj ekonomiji i zelenom preduzetništvu kroz studijsku posjetu EU-i i prezentacije u ciljnim zemljama, dodjelu grantova za OCD, regionalne konferencije na temu zelene ekonomije i zelenog preduzetništva, izradu studije na temu mogućnosti razvoja zelene ekonomije u ciljnom regionu itd.

Projekat finansira Evropska unija u okviru Programa podrške civilnom društvu i medijima za 2016-2017, a u Crnoj Gori sufinansira Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija.

Jedan od važnijih rezultata projekta GEAR jeste unapređenje kapaciteta lokalnih OCD za upravljanje projektima kao i realizacija 25 projekata vezanih za zaštitu životne sredine kroz program dodjele malih grantova.

Ovaj katalog sadrži relevantne informacije o lokalnim OCD i njihovim projektima koji su sprovedeni kao mali grantovi u okviru GEAR projekta u cilju informisanja o njihovom radu i ostvarenim rezultatima.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio povećanju primjene principa zelene ekonomije u ruralnim oblastima u Crnoj Gori, što je predstavljalo opšti cilj projekta. Istovremeno, realizacijom brojnih projektnih aktivnosti doprinijeto je povećanju nivoa znanja i svijesti o zelenoj ekonomiji i korišćenju resursa otpada u domaćinstvima u svrhu razvijanja zelenih biznisa, kao i povećanju primjene zelene ekonomije u domaćinstvima i zajednici, što su bili specifični ciljevi projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

CILJNE GRUPE:

- Više od 150 mladih koji su učestvovali u aktivnostima i njihovi roditelji;
- 10 domaćinstava zainteresovanih za kompostiranje;
- Cjelokupno stanovništvo Župe Nikšićke (3.714 stanovnika).

KRAJNJI KORISNICI:

- Kompletno stanovništvo ruralnih oblasti grada Nikšića.

ZELENI PUT

NVO „ŽUPA U SRCU“ NIKŠIĆ

Vrijednost projekta: 5.994,00 €

Mjesto realizacije: Nikšić, Crna Gora

KONTAKT OSOBA
JOVO RADULOVIĆ

VEB STRANICA:
www.zupa.today

E-MAIL:
posaomailovi@gmail.com

OSTVARENI REZULTATI

Podignut je nivo svijesti stanovnika o zelenoj ekonomiji, mogućnostima njene primjene i očuvanju životne sredine. Takođe, uspostavljeni su primjeri dobre prakse kompostiranja u seoskim domaćinstvima, a urađena je i analiza potreba uspostavljanja održivog biznis sistema kompostiranja u Župi Nikšićkoj. U samoj završnici implementacije projekta organizovanjem Zelenog dana na glavnom gradskom trgu u Nikšiću povezani su poljoprivredni proizvođači sa kupcima domaćih proizvoda.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Predavanje o proizvodima iz prirode, načinu sakupljanja i receptima uz pripremu brošure na ovu temu;
- Predavanje o organskoj proizvodnji hrane sa fokusom na uticaj upotrebe hemijskih sredstava u poljoprivredi na zdravlje ljudi i životnu sredinu, kao i izrada i distribucija publikacije na ovu temu;
- Radionica o uštedi energije u domaćinstvima;
- Konkurs za izradu najbolje makete etno-sela ili vodenice od prirodnih materijala uz organizovanje izložbe radova i nagrade za tri najbolja rada;
- Konkurs za izradu upotrebni predmeta od recikliranih materijala praćen izložbom radova i nagradama za tri najbolja rada;
- Konkurs za izradu mobilne sušare;
- Izrada i objava tekstova na portalu www.zupa.today o primjerima dobre prakse iz drugih zemalja;
- Radionica za mlade ***Ekološka poruka sugrađanima***;
- Trening o kompostiranju za predstavnike 10 domaćinstava kojima je ustupljena na korišćenje namjenska oprema za kompostiranje kapaciteta 400 litara, a za koje je pripremljen i odgovarajući Priručnik o kompostiranju;
- Konkurs za izradu proizvoda i rukotvorina žena sa sela praćen izložbom i katalogom radova;

- Predavanje na temu **Odjevni predmeti od vune istorijat i savremeni aspekti upotrebe**;
- Kampanja javnog zastupanja i uticanja na politike;
- Izrada promotivno-edukativnih video spotova (video o kompostiranju, video o mogućnostima za započinjanje biznisa u zelenoj ekonomiji i video o korišćenju energije sunca);
- **Zeleni dan** na glavnom gradskom trgu i brojne druge aktivnosti.

UTICAJ PROJEKTA

Aktivnosti koje su realizovane iziskivale su aktivno učešće djece i njihovih roditelja, tako da se koncept zelene ekonomije što više približi široj javnosti prezentacijama primjera dobre prakse. Projekat je višestruko promovisao principe zelene ekonomije i inicirao pokretanje poslovanja zasnovanog na principima zelene ekonomije. Mnoge projektne aktivnosti su medijski adekvatno ispraćene čime je dodatno doprinijeto promovisanju kako projekta tako i principa zelene ekonomije. Značajan proizvod projekta predstavlja i analiza pokretanja poslovanja zasnovanog na zelenoj ekonomiji.

Jovo Radulović, koordinator projekta

Projekat je bio od velike važnosti za našu organizaciju jer smo ojačali sopstvene kapacitete i stekli značajno iskustvo za rad na budućim projektima. Doprinio je razvoju i boljem razumijevanju koncepta zelene ekonomije na lokalnom nivou.

Miloš Mrvaljević, direktor OŠ „Dušan Bojović”

Za našu školu bile su važne aktivnosti koje je **NVO Župa u srcu** realizovala u okviru projekta **Zeleni put** u kojem je učestvovala naša škola na mnogo načina. Pored promotivno-edukativnih sadržaja koji su okupili i animirali veliki broj učesnika, projektne aktivnosti su promovisale našu školu i koncept zelene ekonomije.

2

RAZMIŠLJAJ I DJELUJ ZELENO

NVO „DRUŠTVO MLADIH EKOLOGA NIKŠIĆ” (DMEN)

Vrijednost projekta: 5.995,00 €

Mjesto realizacije: Nikšić, Crna Gora

KONTAKT OSOBA MIODRAG KARADŽIĆ

VEB STRANICA:
www.dmen.me

E-MAIL:
dmen@dmen.me

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je u najvećoj mjeri bio posvećen izgradnji kapaciteta NVO da aktivnije utiču na politike i programe koji se tiču zelene ekonomije u lokalnoj zajednici, što je bio opšti cilj projekta. Istovremeno, specifični ciljevi projekta bili su izrada stručne analize politika i programa u oblasti zelene ekonomije u Nikšiću, kao i stepena njihovog sprovođenja. Sa tim u vezi, projekat je omogućio jačanje svijesti i znanja lokalne zajednice o zelenoj ekonomiji i njenim benefitima.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

CILJNE GRUPE:

- 7 lokalnih NVO koje su bile učesnice treninga na temu **Zelena ekonomija u kontekstu EU integracija**, a koje su takođe dale doprinos realizaciji drugih projektnih aktivnosti;
- Građani koji su bili uključeni u edukativno-motivacionu kampanju, bilo na gradskom trgu ili putem savremenih sredstava komunikacije - društvenih mreža;
- Zaposleni u lokalnoj upravi u čijem je opisu posla održivi razvoj;
- Odbornici u lokalnom parlamentu;
- Lokalna televizija;
- Pratioci na društvenim mrežama organizacije DMEN itd.

KRAJNJI KORISNICI:

- Građani Nikšića koji će kroz život i posao osjetiti benefite primjene i jačanja koncepta zelene ekonomije.

OSTVARENI REZULTATI

Realizacijom projektnih aktivnosti unaprijeđen je dijalog između nevladinog sektora i lokalne uprave, ojačani su kapaciteti 7 lokalnih NVO u smjeru vršenja većeg uticaja na lokalne donosioce odluka; građani su bolje informisani i osnaženi za veće učešće u inicijativama i procesima o važnim ekološkim politikama i programima; pripremljena je i publikovana analiza koja se odnosi na zelenu ekonomiju, a podnijete su i 2 inicijative lokalnoj upravi za unapređenje lokalnih politika i programa vezanih za zelenu ekonomiju.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Sastanci sa predstavnicima lokalne uprave i predstavnicima lokalnih NVO u cilju unapređenja saradnje;
- Trening na temu **Zelena ekonomija u kontekstu EU integracija u cilju jačanja kapaciteta lokalnog NVO sektora**;
- Analiza lokalnog konteksta zelene ekonomije sa osvrtom na EU nivo;
- Kampanja sa građanima koja je obuhvatila: dvodnevno savjetovanje na glavnom gradskom trgu, snimanje edukativno-promotivnog spota, sprovođenje internet kampanje **Razmišljaj i djeluj zeleno**, kao i štampanje i distribuciju odgovarajućeg promotivnog materijala;
- Monitoring lokalnih programa i politika koji se tiču zelene ekonomije i podnošenje inicijativa predlogom mjera upućenih lokalnoj upravi sa namjerom unapređenja strateškog okvira u lokalnoj zajednici po pitanju zelene ekonomije.

UTICAJ PROJEKTA

Kratkoročni uticaj ostvaren je kroz obuku i podsticanje rješavanja problema u lokalnoj zajednici, kroz aktivnosti podizanja nivoa svijesti, razmjenu informacija i aktuelizacijom problema. Dugoročno gledano, projekat će imati višestruki i dalekosežan uticaj kroz pojačani dijalog i saradnju unutar samog NVO sektora, kao i između NVO sektora i lokalne uprave. Istovremeno, ojačan kapacitet lokalnog NVO sektora doprinijeće boljem razumijevanju mogućnosti za zelene politike koje će se koristiti za bolje nadgledanje, komentisanje i pomoć u usvajanju novih programa i politika. Građani su teorijski i kroz primjere dobre prakse bolje informisani o strateškim planovima i programima i motivisani da više učestvuju u javnim raspravama i donošenju važnih odluka za lokalnu zajednicu.

Miodrag Karadžić, koordinator projekta

Smatramo da je projekat značajan iz tri aspekta. Prvi se ogleda u unapređenju komunikacije i saradnji sa lokalnom upravom u smjeru dobijanja boljih politika i programa koji se odnose na zelenu ekonomiju. Sa druge strane, projekat je u realizaciju uključio i lokalni ekološki NVO sektor. Treći značajan aspekt projekta je u tome što je omogućio analiziranje lokalnih dokumenata koji se odnose na zelenu ekonomiju, a dobijena analiza u vidu publikacije poslužila je kao osnova za dvije inicijative već upućene lokalnoj upravi.

Nikola Cicmil, NVO Pandurica

Ovaj projekat je bio koristan za nas kao NVO jer smo kroz trening uspjeli da unaprijedimo znanja na teme zelene ekonomije. Razmjena informacija unutar nevladinog sektora, kao i analiza koja je proizvod projekta, doprinijele su jasnijem određivanju naših budućih prioriteta u oblasti zelene ekonomije. Takođe, omogućio je da unaprijedimo komunikaciju i saradnju sa drugim NVO i predstavnicima lokalne uprave.

CILJEVI PROJEKTA

Opšti cilj projekta je bio osnaživanje seoskih domaćinstava kroz program osposobljavanja žena za tržište rada u predmetnoj oblasti. U skladu sa tim, stvoreni su preduslovi za osamostaljivanje i osposobljavanje žena za proizvodni proces u poljoprivredi (ljekobilje) i povećan nivo znanja o ljekobilju i mogućnostima za pokretanje biznisa u vidu proizvodnje i sakupljanja u cilju ostvarenja dodatnog prihoda, što je predstavljalo specifične projektne ciljeve.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

CILJNE GRUPE:

- 20 žena iz opštine Pljevlja, sa akcentom na ruralna i prigradska područja.

KRAJNJI KORISNICI:

- Stanovnici opštine Pljevlja.

OSTVARENI REZULTATI

U okviru projekta edukovano je 20 žena iz opštine Pljevlja sa akcentom na seoska i prigradska područja za sakupljanje i gajenje ljekovitog, aromatičnog i začinskog bilja. Takođe, nabavljeno je i dato na korišćenje 13 plastenika i 10 kontejnera sadnica za sve učesnice obuka u oblasti ljekobilja, aromatičnog i začinskog bilja. Istovremeno, informisana je šira javnost o mogućnostima pokretanja biznisa u oblasti ljekobilja na području teritorije Pljevalja.

OBUKE ZA SAKUPLJANJE I PROIZVODNJU LJEKOVITOG, AROMATIČNOG I ZAČINSKOG BILJA

NVO „DA ŽIVI SELO” PLJEVLJA

Vrijednost projekta: 5.995,00 €

Mjesto realizacije: Pljevlja, Crna Gora

KONTAKT OSOBA MLADEN ZORIĆ

VEB STRANICA:
www.dazaziviselo.org

E-MAIL:
mladen_zoric@yahoo.com

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Obuke na temu ljekobilja;
- Studijske posjete primjerima dobre prakse;
- Nabavka i dodjela plastenika i sadnica učesnicama obuka;
- Izrada **Priručnika o ljekobilju za početnike**;
- Mentorstvo nagrađenima;
- Izrada brošure o projektu i dr.

UTICAJ PROJEKTA

U okviru projekta 20 učesnica je obučeno da samostalno krene u sakupljanje, gajenje i prodaju ljekovitog, aromatičnog i začinskog bilja. One su stekle teorijsko i praktično znanje a za podsjećanje imaju priručnik kao i mentorstvo u slučaju nedoumica na terenu. Ekonomski su osnažene dodjelom plastenika i sadnica. Takođe, kandidatkinje su upoznate sa činjenicom da su u budžetu Opštine Pljevlja planirana finansijska sredstva za oblast ljekobilja, a takođe mogu učestvovati na konkursima Ministarstva poljoprivrede i Investiciono-razvojnog fonda.

Mladen Zorić, koordinator projekta

Do sada smo realizovali više projekata na teme obuka za plasteničku proizvodnju, ali je ovaj projekat rezultatima premašio sve dosadašnje po broju učesnica, količini podijeljenih plastenika i sadnica. Žene sa seoskog područja kao ciljna grupa su dobile teorijsko i praktično znanje o proizvodnji ljekobilja, a ekonomski su osnažene sadnicama, platenicima i mentorstvom.

Ljiljana Čvorović, učesnica obuka i projekta

Sjever Crne Gore je u odnosu na ostatak države nedovoljno razvijen i veliki je procenat žena koje su nezaposlene. Kroz ovaj projekat dobili smo priliku da steknemo znanje i kroz obezbijedenu konkretnu podršku kreiramo proizvod koji bi u nekom narednom periodu mogao biti jedan od prepoznatljivijih proizvoda naše države. Sa druge strane, uključivanje i motivisanje žena da se okušaju i ostvare u ulozi preduzetnica je veoma važna vrijednost ovog projekta, jer još uvijek ne postoji dovoljno razvijena svijest da žene mogu biti uspješne u biznisu kao i muškarci, ako ne i uspješnije. Zaista sam ponosna što sam imala priliku da budem dio ove priče i voljela bih da ovakve inicijative i projekti budu što češći u našem gradu, ali i u državi, jer vjerujem da u ogromnoj mjeri doprinose razvoju i napretku, kako u ekonomskom tako i u socijalnom smislu.

CILJEVI PROJEKTA

Doprinos implementaciji zakonodavstva EU iz oblasti zaštite prirode i bolja zaštita i restauracija ekosistema i usluga koje obezbjeđuju veće korišćenje zelene infrastrukture bili su opšti cilj projekta. U tom pravcu specifični ciljevi projekta su bili: razvoj i jačanje kapaciteta lokalnih organizacija civilnog društva za djelovanje u zajednici za zajednicu, izgradnja partnerstava za zajedničko djelovanje na zaštiti, očuvanju i zaustavljanju gubitka biodiverziteta, jačanje javne svijesti o potrebi efikasne zaštite, značaja i vrijednosti biodiverziteta za društvo (na nivou donošenja politika i kod najšire javnosti) i promovisanje održive ekonomije biodiverziteta kao dijela zelene ekonomije koja sprečava gubitak biodiverziteta i usluga koje pružaju ekosistemi.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

CILJNE GRUPE:

- 20 predstavnika OCD, privrede i građana korisnika prirodnih resursa;
- 30 učenika osnovnih i srednjih škola.

KRAJNJI KORISNICI:

- Poljoprivredna gazdinstva;
- Udruženja građana i zadruge;
- Predstavnici lokalne uprave;
- Mjesna zajednica;
- Sektor turizma;
- Civilni sektor;
- Mediji;
- Cjelokupno stanovništvo središnje regije Crne Gore (oko 215.000 stanovnika).

ZNAČAJ OČUVANJA BIODIVERZITETA U ŽUPI NIKŠIĆKOJ

NVU „MORAKOVO” NIKŠIĆ

Vrijednost projekta: 5.988,80 €

Mjesto realizacije: Župa Nikšićka, Nikšić, Crna Gora

KONTAKT OSOBA VELIZAR KOVAČEVIĆ

VEB STRANICA:
www.nvomorakovo.me

E-MAIL:
morakovo.nvo@gmail.com

OSTVARENI REZULTATI

Realizacijom projekta uspostavljena su partnerstva koja uključuju 10 organizacija, institucija i predstavnika lokalne uprave za zajedničko djelovanje u sprečavanju i ublažavanju pritiska na ekosisteme i traženju odgovora na glavne razloge gubitka biodiverziteta; usvojen je *Akcioni plan lokalne ekološke platforme za biodiverzitet i održivi razvoj*; povećani su kapaciteti OCD za preventivno djelovanje; promovisan je koncept održive ekonomije biodiverziteta kao dijela zelene ekonomije.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Istraživanje biodiverziteta na projektnom području;
- Publikovanje *Izveštaja istraživanja biodiverziteta u Župi Nikšićkoj*;
- Izrada onlajn ekološke platforme;
- Uspostavljanje lokalnih partnerstava i formiranje stručnih timova u projektnom području;
- Dvodnevna interaktivna edukativna *radionica Značaj očuvanja biodiverziteteta za buduće generacije*;
- Predavanje učenicima na temu *Znanje iz prirode - znanje za prirodu*;

- Studijska posjeta regionalnom parku **Dragišnica i Komarnica**;
- Okrugli sto na temu **Održiva ekonomija biodiverziteta**;
- Promotivna kampanja itd.

UTICAJ PROJEKTA

Uticaj ovog projekta je vrlo dugoročan, uzimajući u obzir okolnosti za brzi razvoj ovog regiona Crne Gore uz finansijsku podršku za razvoj zasnovan na principima održivog ruralnog turizma i organske poljoprivrede. Realizacijom projekta podržano je participativno djelovanje zainteresovanih strana na lokalnom nivou afirmišući dijalog između svih zainteresovanih strana. Takođe podstaknuto je zajedničko djelovanje lokalne zajednice i lokalnih institucija u upravljanju i kontroli korišćenja resursa.

Savjet mladih Župe Nikšićke, učesnici projekta

Projekat je omogućio da kroz učešće u projektnim aktivnostima mladi dobiju iskustvo koje je podiglo nivo generacijske svjesnosti o vrijednosti očuvanja biodiverziteta i usluga ekosistema za održivi ekonomski razvoj i dobrobit stanovnika Župe Nikšićke. Ovaj projekat je bio prilika da mladi pokažu da žele da utiču na smanjenje aktivnosti koje direktno ugrožavaju biodiverzitet kao što su: zagađenje voda, vazduha i zemljišta, šumski požari, krivolov, isušivanje vlažnih staništa, krčenje šuma i puteva, erozija poljoprivrednih površina, klimatske promjene, ubrzano širenje asfaltnih površina i sl.

Radmila Bajagić, NVU Morakovo

Ovaj projekat je doprinio skretanju pažnje kreatora politika na značaj zaštite biodiverziteta kao jednog od prioriteta za društvo i potrebe za adekvatnom zastupljenošću biodiverziteta u razvojnim politikama na svim nivoima. Projektnim aktivnostima se doprinijelo sagledavanju stanja očuvanosti prirode i prepoznavanju faktora koji utiču na degradaciju prirode i ugrožavanje životne sredine u ruralnim zajednicama Nikšića.

5

PROMOCIJA ZELENE EKONOMIJE

NVU „CENTAR EKOLOŠKIH INICIJATIVA” BERANE (CEI)

Vrijednost projekta: 6.000,00 €

Mjesto realizacije: Berane, Crna Gora

KONTAKT OSOBA BORKO OJDANIĆ

VEB STRANICA:
www.ceicg.me

E-MAIL:
nvocei2014@gmail.com

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je omogućio afirmisanje održivog upravljanja prirodnim resursima kroz upotrebu obnovljivih izvora energije, promociju ozelenjavanja ekonomije i unapređenje nivoa znanja učenika o zelenoj ekonomiji, što je predstavljalo opšti cilj projekta. Takođe, doprinijeto je promovisanju zaštite životne sredine kroz edukaciju o zelenoj ekonomiji i zelenim poslovima, što je bilo specifični cilj projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

CILJNE GRUPE:

- 400 učenika OŠ „Radomir Mitrović” edukovanih o konceptu zelene ekonomije;
- 40 nastavnika ove škole;
- Desetak kompanija;
- 5 javnih ustanova sa teritorije Berana sa prirodnom potrebom za dodatnom uštedom resursa.

KRAJNJI KORISNICI:

- 800 roditelja učenika;
- Oko 34.000 stanovnika Berana;
- Cjelokupno stanovništvo Crne Gore (622.359 stanovnika).

OSTVARENI REZULTATI

Projekat je omogućio realizaciju istraživanja o zelenoj ekonomiji i uštedi resursa u Beranama. Takođe, putem neformalne edukacije učenici OŠ „Radomir Mitrović” upoznati su sa konceptom zelene ekonomije, a realizacijom projekta omogućena je svojevrsna promocija koncepta zelene ekonomije.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Istraživanje nivoa znanja i primjene koncepta zelene ekonomije na lokalnom nivou;
- Edukacija preko 400 učenika kroz 22 predavanja u cilju podizanja nivoa svijesti o očuvanju prirodnih resursa, koristenja zelene ekonomije, primjerima dobre prakse i sl;
- Konkurs za pripremu literarnih radova na temu „Inovativni projekat u oblasti zelene ekonomije“;
- Promocija zelene ekonomije;
- Okrugli sto i sl.

GLAVNI UTICAJ PROJEKTA

Mala zajednica, poput Berana, može promovirati otvaranje zelenih radnih mesta, poboljšati energetska efikasnost i uticati na odgovorno ponašanje svojih stanovnika prema životnoj sredini. U Beranama je nedavno završen i pušten u rad sistem za preradu i prečišćavanje otpadnih voda, kao dokaz da se približavanjem EU moraju riješiti pitanja zaštite životne sredine. Ovim projektom je doprinijeto popularizaciji rada NVO, promociji zelene ekonomije, uključivanju omladine i građana u sektor zaštite životne sredine što ima dugoročan uticaj, a kratkoročno je promijenilo postojeće stavove i mišljenje građana u vezi životne sredine.

Projekat finansira Evropska unija

Projekat sufinansira Ministarstvo
javne uprave Crne Gore

CENTAR ZA OKOLNU ZAŠTITU

ZELENA EKONOMIJA

Borko Ojdanić, koordinator projekta

Iako se Crna Gora zalaže za principe održivosti kao i principe zelene ekonomije, običan građanin na lokalnom nivou i dalje veoma malo zna o ovoj temi. Inovativnost ovog projekta se ogleda u promociji i primjeni koncepta zelene ekonomije na lokalnom nivou tj. na teritoriji opštine Berane. Svjesni smo da samo ukoliko počnemo poštovati principe zelene ekonomije naša privreda i naša priroda mogu napredovati rame uz rame.

Radomir Jočić, direktor OŠ „Radomir Mitrović”

OŠ „Radomir Mitrović” jedna je od škola u Crnoj Gori koja je dobila titulu ekološke škole i u skladu sa tim veliku pažnju posvećuje zaštiti životne sredine i vannastavnim aktivnostima koje za cilj imaju projekte u sektoru zaštite i očuvanja životne sredine. Važnost zelene ekonomije i sličnih inicijativa tek će postati prioritet kako obrazovnog sistema tako i cijelog društva u vremenu koje dolazi. Samo zajedničkim djelovanjem svih aktera možemo napraviti pozitivne promjene u sektoru zaštite životne sredine u našoj zemlji. Korak više u tom pravcu upravo je bio ovaj projekat u čijoj je realizaciji sa zadovoljstvom učestvovao veliki broj naših učenika i nastavnika.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio povećanju stepena demokratizacije u donošenju odluka u lokalnoj i široj zajednici u oblasti očuvanja životne sredine kroz veći uticaj OCD iz Bora i Srbije što je bio opšti cilj projekta. U tom pravcu rađeno je na povećanju kapaciteta OCD iz Bora i Srbije jačanjem njihovih mreža, informacija i ljudskih resursa, a doprinijeto je i unapređenju ekološke svijesti i znanja građana i mladih, posebno u oblasti zelene ekonomije, što je ujedno činilo specifične ciljeve projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- Saradnici, volonteri i članovi OCD iz Bora (**Koalicija ekoloških OCD Bor**) i Srbije (savez ekoloških OCD **Zelena lista Srbije**);
- Zainteresovani učesnici tribina;
- Anketirani građani;
- Učesnici konsultacija i javnih rasprava u Boru;
- Domaćini u ruralnim oblastima koji se bave eko turizmom;
- Predstavnici malih preduzeća;
- Mladi preduzetnici.

OSTVARENI REZULTATI

Dvodnevna obuka za 30 saradnika ekoloških OCD iz Bora, ekoloških organizacija **Zelene liste Srbije** i drugih zainteresovanih institucija; anketiranje 202 građana o zelenoj ekonomiji; 14 tribina u okviru **Ekoloških dana Bora** za 500 učesnika; seminari; 9 konsultacija i javnih rasprava o najvažnijim dokumentima; rekonstruisana i ažurirana veb lokacija **DMI Bor**, registrovana dodatna djelatnost organizacije - agencija za obrazovne usluge i dr.

DRUŠTVO MLADIH ISTRAŽIVAČA BOR (DMI BOR)

Vrijednost projekta: 6.000,00 €

Mjesto realizacije: Grad Bor, Srbija

KONTAKT OSOBA DRAGAN RANĐELOVIĆ

VEB STRANICA:
www.mibor.rs

E-MAIL:
kancelarija@mibor.rs

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Obuka za članove mreže organizacija za zaštitu životne sredine, uz obilazak deponija i rezervata prirode sa terenskim vodičem;
- Anketa građana o poznavanju zelene ekonomije i predstavljanje rezultata;
- Organizovanje foruma kroz program **Ekoloških dana Bora** u okviru informativne kampanje za podizanje svijesti i znanja građana sa pažnjom usmjerenom ka mladima;
- Seminar za domaćine u ruralnom i eko-turizmu i seminar za predstavnike mikro i malih preduzeća i mlade preduzetnike;
- Rekonstrukcija i unapređenje veb stranice realizatora projekta, posebno dopunjavanjem sadržaja koji se tiče zelene ekonomije;
- Priprema i registracija poslovne aktivnosti za organizaciju u vidu agencije za obrazovne usluge.

UTICAJ PROJEKTA

Realizacijom projekta omogućeno je jačanje mreže ekoloških organizacija Bora i **Zelene liste Srbije** kao jedine formalno organizovane ekološke mreže u Srbiji. Aktivnosti organizacija koje čine ovu mrežu

usmjerene su na aktivnosti od klasičnog pristupa upravljanju i reciklaži komunalnog otpada do širih područja zelene ekonomije, posebno cirkularne ekonomije, zelenog rudarstva, zelenog eko-turizma i preduzetništva. Istraživanje realizovano u okviru projekta pokazalo je da je ojačana ekološka svijest građana Bora o

prednostima zelene ekonomije u daljem održivom razvoju. Takođe je ojačana motivacija građana i organizacija za zaštitu životne sredine da učestvuju u javnim raspravama u procesu donošenja odluka o životnoj sredini. U okviru javnih rasprava, principi zelene ekonomije ugrađeni su u većinu dokumenata javne politike o kojima se raspravljalo tokom sprovođenja projekta.

Dragan Randelović, predsjednik organizacije Društvo mladih istraživača Bor

Projekat je značajno doprinio jačanju kapaciteta organizacije i članova ekoloških mreža u Boru i Srbiji. Novo znanje stečeno u okviru projekta omogućilo je fokusiranje na nova područja zelene ekonomije. Povećano je znanje i svijest učesnika u oblasti zelenog turizma i zelenog preduzetništva. Takođe je ojačana motivacija građana i ekoloških organizacija da učestvuju u procesu donošenja ekoloških odluka.

Marko Vukomanović, Zelena lista Srbije, predsjednik Saveza

Dvodnevni seminar u okviru projekta kojem smo prisustvovali i mi, pored ostalih organizacija iz sedam gradova Srbije, doprinio je osposobljavanju i boljem razumijevanju zastupljenih tema poput: zelene ekonomije, učešća građana u odlučivanju o životnoj sredini, upravljanje rudničkim otpadom i prirodnim vrijednostima Bora u funkciji razvoja održivog turizma i sl. Učesnici su iskoristili stečena znanja sa ovog seminara, kako u cilju promovisanja ideja zelene ekonomije u svojim lokalnim sredinama, tako i podizanja sopstvenih kapaciteta za dalji rad u gore pomenutim oblastima. Što se **Zelene liste Srbije** tiče, stečena znanja sa ovog seminara, dovela su do proširivanja oblasti djelovanja mreže i laganog prelaska sa tema koje su se ticale samo upravljanja otpadom na teme koje se tiču generalno zelene ekonomije.

7

NOVA ZELENA SOCIJALNA INICIJATIVA

INICIJATIVA ZA RAZVOJ I SARADNJU (ICD)

Vrijednost projekta: 6.000,00 €

Mjesto realizacije: Beograd, Srbija

KONTAKT OSOBA MIŠO BABOVIĆ

VEB STRANICA:
www.idcserbia.org

E-MAIL:
admin@idcserbia.org

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio jačanju saradnje i povećanju kapaciteta OCD za kreiranje zajedničkih inicijativa za primjenu modela socijalnog preduzetništva u oblasti upravljanja otpadom, što je predstavljalo opšti cilj. Sprovedeno je istraživanje održivosti i promocija primjene modela socijalnog preduzetništva u oblasti upravljanja otpadom, kao i podsticanje i promocija saradnje aktera civilnog sektora u oblasti razvoja zelene socijalne ekonomije, što su ujedno bili specifični ciljevi projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- OCD aktivne u oblasti zelene ekonomije;
- Relevantni akteri u oblasti zelene ekonomije (NVO, predstavnici lokalne uprave, reciklažni i drugi privredni subjekti);
- Donosioci odluka (resorna ministarstva, vladine agencije i drugi akteri);
- Sakupljači sekundarnih sirovina;
- Šira javnost.

OSTVARENI REZULTATI

Projektom je obnovljeno i promovisano funkcionisanje **Zelene inicijative**, kao neformalne platforme za saradnju OCD u oblasti zelene socijalne ekonomije; sprovedeno je istraživanje **Održivi modeli socijalnog preduzetništva u oblasti upravljanja otpadom**; realizovana radionica za članice inicijative **Kako dalje u oblasti zelenih socijalnih inicijativa** na kojoj je kreirana agenda obnove mreže **Zelena inicijativa**; realizovana dvodnevna radionica za razvoj novih projektnih predloga: **REC** – reciklažni edukacioni centar, **ARKA** – asocijacija reciklažnih kooperativa, **Biznis inkubator socijalne zelene ekonomije** i **Zeleni advokat**; obnovljen veb portal **Zelene inicijative**.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Radionica za članice **Zelene inicijative** – *Kako dalje u oblasti zelenih socijalnih inicijativa* na kojoj je kreirana agenda obnove pomenute mreže;
- Istraživanje **Održivi modeli socijalnog preduzetništva u oblasti upravljanja otpadom**;
- Obnova portala **Zelene inicijative** kao neformalne platforme za saradnju OCD u oblasti zelene socijalne ekonomije www.zelenainicijativa.rs.
- Dvodnevna radionica za razvoj novih projektnih predloga na kojoj su razvijeni koncepti za projekte: **REC** – reciklažni edukacioni centar, **ARKA** – asocijacija reciklažnih kooperativa, **Biznis inkubator** socijalne zelene ekonomije i **Zeleni advokat**.

UTICAJ PROJEKTA

Suština uticaja projekta se ogleda u činjenici da je zahvaljujući njemu obnovljen rad najuticajnije mreže OCD u oblasti upravljanja otpadom u Srbiji (obnova Memoranduma o saradnji, razvijen novi mrežni portal, razvijeni novi projektni predlozi i sl.), što će pomoći jačanju pozitivnog uticaja civilnog društva na ovu oblast. Takođe, stvoreni su uslovi da se mreža širi i jača, kao i da saraduje sa svim relevantnim zainteresovanim stranama i da na tim, multisektorskim osnovama, doprinese poboljšanju stanja u oblasti zaštite životne sredine. Dokazujući da socijalno preduzetništvo ima jaku perspektivu u oblasti upravljanja otpadom, projekat je ostvario i značajan edukativni i mobilizacioni socijalni uticaj (naročito važno za ranjivu grupu sakupljača sekundarnih sirovina).

Ovaj projekat je nadogradio potencijal **Zelene inicijative**, jer je jačanjem kapaciteta ove mreže omogućeno da ona ima kontinuitet i da ne zavisi od jednog donatora nego da poprimi i programski, a na samo projektni karakter.

Zelena
inicijativa

ODRŽIVI MODELI

SOCIJALNOG PREDUZETNIŠTVA
U OBLASTI

UPRAVLJANJA OTPADOM

zelenainicijativa.rs

smart
KOLEKTIV

Mišo Babović, IDC, projekt menadžer

Projekat je našoj organizaciji pružio dragocjenu priliku da obnovi rad jedne od najvažnijih mreža kojima pripada. Zahvaljući programu podrške projektima OCD u Srbiji **GEAR – Green Economy for Advanced Region** uspjeli smo da oživimo i osnažimo mrežu OCD **Zelena inicijativa** koja je sada opet u stanju da bude jedan od glavnih motora civilnog društva u borbi za čistiju i pravedniju Srbiju.

Mirjana Sklabinski, Ministarstvo zaštite životne sredine Republike Srbije

Hvala svima koji su pomogli obnovu rada mreže Zelena inicijativa i time učinili da naše Ministarstvo ima ponovo osnaženog referentnog sagovornika i partnera u procesu pripreme i realizacije ekoloških projekata na dobro građana Srbije. Veliku zahvalnost dugujemo programu **GEAR – Green Economy for Advanced Region** i za druge ekološke aktivnosti u Srbiji, finansirane iz njegove grant šeme.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio jačanju kapaciteta OCD za zastupanje modela cirkularne ekonomije. Takođe, omogućio je stvaranje mehanizma za oblikovanje novih poslovnih modela lokalnih privrednika - malih i srednjih preduzeća, što je predstavljalo glavne ciljeve ovog projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- OCD;
- Predstavnici privrednog sektora nišavskog okruga;
- Donosioci odluka.

OSTVARENI REZULTATI

Projekat je promovisao model cirkularne ekonomije kod lokalnih privrednika. Kroz realizaciju projektnih aktivnosti povećani su kapaciteti OCD za javno zastupanje za primjenu modela cirkularne ekonomije. Istovremeno, formiran je i klaster cirkularne ekonomije, a krajnji rezultat projekta jeste povećanje nivoa svijesti građana o važnosti njihovog uključivanja u proces cirkularne ekonomije.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Analiza mogućnosti za implementaciju cirkularne ekonomije;
- Analiza privrednog sektora u Nišu i mapiranje potencijalnih članova klastera;
- Javna diskusija **Primjena cirkularne ekonomije u praksi** za predstavnike privrednih subjekata Niša;
- Obuka za predstavnike OCD;
- Priprema preporuke za uvođenje cirkularne ekonomije na lokalnom nivou i kreiranje mehanizma za podršku;
- Formiranje klastera cirkularne ekonomije;
- Okrugli sto **Cirkularna ekonomija - izazov ili mogućnost za lokalnu upravu**.

CIRKULARNA EKONOMIJA U SLUŽBI LOKALNOG RAZVOJA

PROTECTA

Vrijednost projekta: 5.990,00 €

Mjesto realizacije: Grad Niš, Srbija

KONTAKT OSOBA
MILAN STEFANOVIĆ

VEB STRANICA:
www.protecta.org.rs

E-MAIL:
centar@protecta.org.rs

UTICAJ PROJEKTA

PROTECTA je podigla kapacitete svojih zaposlenih kada je u pitanju cirkularna ekonomija tako da smo postali prepoznatljivi kao nosioci ove ideje. Uspješna primjena koncepta cirkularne ekonomije u gradu Nišu zavisi prije svega od međusektorske saradnje, razmjene informacija i znanja. Inovacije leže u srži cirkularne ekonomije i naš grad mora pronaći sredstva i političku volju da primijeni inovativne ideje i radi na njihovom razvijanju.

Edukacija građana, stimulacije za privredu, uvažavanje ekspertize, moraju postati prioritet u razmišljanju i radu gradskih institucija i lokalnih uprava.

Najviše promjena u svom radu iniciranih našim projektom pokazao je Grad Niš, konkretno **Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj**. Oni su po prvi put temu cirkularne ekonomije stavili kao prioritetnu oblast na nekom konkursu, koji je raspisala ova institucija. Takođe, u razgovoru sa profesorom Srđanom Glišovićem, sa **Fakulteta zaštite na radu**, smjer **Zaštita životne sredine**, saznali smo da rezultate projekta planira ubuduće prezentovati studentima u okviru predmeta **Cirkularna ekonomija**, koji je od ove godine uveden na fakultetu. Ovo je još jedna konkretna primjena rezultata projekta od strane učesnika na projektu.

Milan Stefanović, direktor organizacije Protecta

Da bi mogle uspješno da primijene cirkularnu ekonomiju, institucije treba da stvore zakonodavni okvir i određene beneficije. Industrija treba da počne da proizvodi i svoju proizvodnju zasniva na principima cirkularne ekonomije. Građani moraju da koriste sve, da se odreknu nekih svojih luksuza, jer živimo u potrošačkom društvu gdje je građanin potrošač, a ne korisnik. Moramo biti korisnici svih dobara, a ne potrošači. Kada ih potrošimo, oni jednostavno završe na deponiji, a treba imati u vidu da na toj deponiji ostaju resursi koji se i dalje mogu ponovo koristiti.

Siniša Mitrović, šef Centra za cirkularnu ekonomiju Privredne komore Srbije

Kada stavite Srbiju na rendgen, shvatate da je prilično uvela sve evropske direktive kada je riječ o upravljanju otpadom, otpadnim vodama, međutim, kada je riječ o primjeni, tu nailazimo na poseban problem. Trenutno je naša jedina misija ova novostvorena vrijednost, kada nešto prestaje da bude otpad i počinje da bude nova sirovina, za drugu industriju.

9

ODRŽIVOM POLJOPRIVRE- DOM DO BOLJE KLIME

UNECOOP

Vrijednost projekta: 5.940,00 €

Mjesto realizacije: Opština Paraćin,
Srbija

KONTAKT OSOBA VLADIMIR JANKOVIĆ

VEB STRANICA:
www.unecopn.org

E-MAIL:
office@unecopn.org

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio osnaživanju zelene ekonomije kroz diverzifikaciju poljoprivrede u cilju ublažavanja uticaja klimatskih promjena i adaptacije na njih, što je bilo opšti cilj projekta. To je omogućeno poboljšanjem javnog senzibiliteta i osnaživanjem lokalne zajednice (poljoprivrednika i stručnih službi jedinica lokalne uprave), kao i unapređenjem njihovih tehnoloških kapaciteta, što je činilo specifične ciljeve projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- Zaposleni u lokalnoj administraciji na poslovima poljoprivrede, lokalnog ekonomskog razvoja, prostornog planiranja;
- Članovi poljoprivrednih gazdinstava (15);
- Predstavnici OCD koje se bave temom klimatskih promjena;
- Predstavnici medija.

OSTVARENI REZULTATI

Kroz ovaj projekat je povećan nivo zainteresovanosti lokalne zajednice i dostupnosti informacija o potrebi adaptacije poljoprivrede i ublažavanja uticaja klimatskih promjena. Izvršena je animacija lokalnih poljoprivrednika za diverzifikaciju proizvodnje kroz uspostavljanje zasada brzorastućih biljaka. Istovremeno, poljoprivrednici, predstavnici javne lokalne uprave, medija, OCD i obrazovnih institucija stekli su praktična znanja o mogućnostima i značaju korišćenja solarne energije u poljoprivredi. Realizovano je i tehničko unapređenje oglednog polja.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Radionica **Održivom poljoprivredom do bolje klime**;
- Senzibilisanje stručne i šire javnosti o potrebi adaptacije poljo-

privrede i ublažavanja uticaja klimatskih promjena (medijske aktivnosti, veb portal, FB, štampa letaka, oglašavanje putem billboarda);

- Preporuka za unapređenje lokalnih javnih politika u oblasti adaptacije poljoprivrede na klimatske promjene;
- Uputstvo za gajenje brzorastućih biljaka;
- Tehničko opremanje ogledno-demonstracionog polja instaliranjem solarnog sistema za navodnjavanje.

UTICAJ PROJEKTA

Projekat je omogućio da teme održivog razvoja, zelene ekonomije i klimatskih promjena u oblasti poljoprivrede budu prepoznatljivije, prije svega kod predstavnika lokalne administracije, poljoprivrednika i medija.

Pored toga, projekat je obezbijedio održive resurse za započinjanje kreiranja kvalitetnih javnih politika u oblasti adaptacije poljoprivrede i njenog prilagođavanja klimatskim promjenama na lokalnom nivou, uključujući i praktične primjere dobre prakse koje lokalni poljoprivrednici mogu da implementiraju u svojim domaćinstvima (korišćenje solarne energije, ostvarivanje dopunskih prihoda gajenjem energetskih biljaka i sl.).

Vladimir Janković, koordinator projekta

Zahvaljujući ovom projektu uspjeli smo da nastavimo kontinuitet aktivnosti u skladu sa strateškim opredjeljenjem **UNECOOP**-a da na lokalnom nivou promoviše značaj ostvarivanja globalnih ciljeva održivog razvoja u dijelu klimatskih promjena. To je osnažilo prepoznatljivost naše organizacije i doprinijelo jačanju postojećih i uspostavljanju novih partnerstava. Projekat je doprinio i osnaživanju tehničkih kapaciteta kroz opremanje ogledno-demonstracionog polja energetskih biljaka sistemom za navodnjavanje koji koristi solarnu energiju.

Slavka Jovanović, načelnica Uprave za poljoprivredu i lokalni ekonomski razvoj Opštine Paraćin

Opština Paraćin, a prije svega **Služba za poljoprivredu i lokalni ekonomski razvoj** je prepoznala značaj ovog projekta za lokalnu zajednicu. Nastojali smo da kao učesnici i korisnici pružimo maksimalnu podršku. Rezultati projekta osnažiće kapacitete za izradu strateških i akcionih dokumenata u oblasti poljoprivrede, jer će povećan nivo dostupnih informacija doprinijeti da kvalitetnije planiramo aktivnosti vezane za klimatske promjene, ali i bolje prilagođavanje lokalne poljoprivrede trendovima i obavezama koje su vezane za pristupanje Srbije EU.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio povećanju informisanosti društva u oblasti zaštite životne sredine. U tu svrhu stavljen je naglasak na povećanje ekološke informisanosti u oblasti zelene ekonomije kojom se utiče na podizanje svijesti o ličnoj odgovornosti pojedinca za stanje životne sredine, što su bili glavni projektni ciljevi.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- OCD (NVO) koje djeluju u oblasti zaštite životne sredine ali i drugim oblastima;
- Udruženja žena;
- Omladinske, lovačke i ribolovačke organizacije;
- Udruženja penzionera i poljoprivrednika;
- Obrazovne ustanove;
- Javne službe;
- Preduzeća;
- Donosioci odluka u lokalnim upravama, pokrajini i na republičkom nivou;
- Privreda i industrija;
- Turističke organizacije;
- Međunarodne organizacije za zaštitu prirode i životne sredine i dr.

OSTVARENI REZULTATI

Kroz objavljivanje serije tekstova u vidu 6 štampanih izdanja u tiražu od po 3.500 primjeraka, ali i u elektronskoj verziji na teme zelene ekonomije povećana je informisanost šire javnosti o značaju razvoja zelene ekonomije, primjerima dobre prakse u zemlji i regionu kao i njen značaj za očuvanje prirode.

ZELENA EKONOMIJA U FUNKCIJI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

INSTITUT ZA ODRŽIVI RAZVOJ I ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE ZELENI KRUG

Vrijednost projekta: 6.000,00 €

Mjesto realizacije: Srbija

**KONTAKT OSOBA
JADRANKA MARČOK**

VEB STRANICA:
www.ekolist.org

E-MAIL:
ekolist@yahoo.com

Konzumerizam generiše ambalažni odpad

Ustanovi se pojavila nova vrsta odpadka. Nije to papir, plastika, staklo, metal, ali je to ambalažni odpad. I to je veliki problem. Ambalažni odpad je najbrže rastoći segment odpadnih materijala. U Sloveniji se vsak dan proizvede približno 10.000 ton ambalažnega odpadka. To je približno 100 kg na osebo na dan. Ambalažni odpad je najbrže rastoći segment odpadnih materijala. U Sloveniji se vsak dan proizvede približno 10.000 ton ambalažnega odpadka. To je približno 100 kg na osebo na dan.

Ustanovi se pojavila nova vrsta odpadka. Nije to papir, plastika, staklo, metal, ali je to ambalažni odpad. I to je veliki problem. Ambalažni odpad je najbrže rastoći segment odpadnih materijala. U Sloveniji se vsak dan proizvede približno 10.000 ton ambalažnega odpadka. To je približno 100 kg na osebo na dan.

Kako da ekonomija urbanih kutaka ozeleni

Beti i graditeljski timovi razvijaju nove načine za ozelenjavanje urbanih kutaka. Kako to izgleda? Kako to izgleda? Kako to izgleda?

Ustanovi se pojavila nova vrsta odpadka. Nije to papir, plastika, staklo, metal, ali je to ambalažni odpad. I to je veliki problem. Ambalažni odpad je najbrže rastoći segment odpadnih materijala. U Sloveniji se vsak dan proizvede približno 10.000 ton ambalažnega odpadka. To je približno 100 kg na osebo na dan.

GLAVNE AKTIVNOSTI

Projekat je realizovan u vidu pripreme, novinske obrade tekstova, tehničke i grafičke pripreme za štampu, organizovanja štampe, distribucije i promocije šest brojeva **Ekolista**. U svakom izdanju je publikovano po 6 strana sa temama iz oblasti zelene ekonomije. Takođe, tekstovi su objavljeni i putem sajta www.ekolist.org.

UTICAJ PROJEKTA

S obzirom na to da u medijima nema dovoljno informacija iz oblasti ekologije i zaštite životne sredine, a posebno u oblasti razvoja zelene ekonomije i njenog ukupnog značaja za stanovništvo i samu prirodu, objavama u ekološkom časopisu **Ekolist**, informisali smo opštu javnost o zelenoj ekonomiji. Ukazano je na njen značaj za razvoj čitavog društva. Kroz predstavljene primjere dobre prakse iz zemlje i regiona podstaknuti su pojedinci kao i državne institucije da preduzmu mjere u ovoj oblasti. Takođe, kroz seriju tekstova objavljenih u ovom časopisu, koji po našim procjenama dopiru do najmanje 14.000 čitalaca, ostvaren je uticaj na podizanje ekološke svijesti o ličnoj odgovornosti svakog pojedinca za stanje životne sredine. Kroz seriju tekstova predstavljene su ideje i koncept zelene ekonomije kao i organizacije iz regiona koje ih primjenjuju u svom radu. Pored toga, kroz intervju sa relevantnim predstavnicima ovog sektora, ukazano je na poteškoće i potencijalne probleme u primjeni principa zelene ekonomije i ponuđena moguća rješenja.

Marica Puškaš, novinarka, autor tekstova

Dok se na globalnom nivou suočavamo sa nizom kriza - od klimatskih i epidemioloških, do ekonomskih - vodeće svjetske organizacije složne su u ocjeni da će se rješenja za tekuće, ali i buduće probleme, morati potražiti u zelenom sektoru. Naime, jedino održivo upravljanje resursima i principi cirkularne ekonomije mogu da obezbijede stabilne sisteme koji će istovremeno raditi u korist dobrobiti planete, ali i ekonomske sigurnosti i blagostanja pojedinaca i zajednica.

Majda Adlešić, preduzetnica

Projekat **GEAR - Green Economy for the development of the region** pojavio se u trenutku kada situacija traži od nas pojačanu odgovornost i prema planeti Zemlji i prema svakom pojedincu. U toj sprezi čovjeka i njegovih potreba, a želeći da sačuvamo planetu, zelena ekonomija je pravi put. Uticaj ovakvih projekata je definitivno nemjerljiv, jer je prvi korak ka zelenoj ekonomiji dobra informisanost i znanje. Pokreće se sve više preduzetničkih ideja koje su bazirane na zelenoj ekonomiji i njenim principima. Predstavljanje ovakvih ideja ohrabruje i osnažuje i stvara veoma dobar ambijent za unapređenje principa zelene ekonomije.

11

PRAVO NA ZDRAVO - ZELENA EKONOMIJA KROZ ORGANSKU POLJOPRIVREDU

CENTAR ZA EKONOMSKI I RURALNI RAZVOJ - CERD

Vrijednost projekta: 5.449,00 €

Mjesto realizacije: Ruralna i urbana područja BiH, Regija Banja Luka

KONTAKT OSOBA MIODRAG MATAVULJ

VEB STRANICA:
www.cerd.ba

E-MAIL:
miodrag.m@cerd.ba

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio unapređenju znanja, vještina i kompetencija civilnog društva iz oblasti ekologije, zelene ekonomije i organske poljoprivrede. U tom cilju rađeno je na povećanju nivoa svijesti stanovništva u vezi značaja zaštite životne sredine, organske proizvodnje i povećanja nivoa proizvodnje i konzumacije organskih proizvoda.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- Predstavnici civilnog društva – male lokalne organizacije aktívne u oblasti ruralnog razvoja i poljoprivrede;
- Poljoprivredni proizvođači koji se bave ili imaju namjeru da se bave organskom proizvodnjom;
- Predstavnici privatnog sektora – mali preduzetnici koji se bave organskom poljoprivredom;
- Predstavnici javnog sektora iz lokalnih uprava i entitetskih vlasti;
- Djeca iz vrtića uzrasta od 3 do 6 godina;
- Široka populacija, uglavnom urbano stanovništvo, inače konzumenti organske hrane.

OSTVARENI REZULTATI

Realizacijom brojnih projektnih aktivnosti vršena je edukacija i mentoring kroz konsultacije iz oblasti organske poljoprivrede putem **Brankine organske škole**; uspostavljeni su kontakti, održane konsultacije i organizovane javne diskusije sa relevantnim akterima; sprovedena je kampanja javnog zastupanja; održana je javna tribina uz učešće relevantnih aktera i uspostavljena redovna komunikacija sa javnošću i promovisana kampanja putem društvenih mreža i drugih elektronskih medija.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Značajan broj javnih događaja pod nazivom **Organska subota** na kojima je promovisana kampanja **Pravo na zdravo**;
- Treninzi iz oblasti zelene ekonomije i konsultativno-edukativne organske škole;
- Javna tribina sa temama iz oblasti ekologije i nutricionizma realizovana u saradnji sa stručnim konsultantima;
- Radionice sa aktivnim učešćem djece predškolskog uzrasta sa temama iz oblasti ekologije i zdrave prehrane prilagođene uzrastu;
- Promotivna kampanja kroz elektronske medije i sl.

UTICAJ PROJEKTA

Projekat je ostvario značajan uticaj na širu društvenu zajednicu u socijalno-ekonomskom i obrazovnom smislu. Realizacijom projekta je u značajnoj mjeri unaprijeđena svijest korisnika o neophodnosti promjene stavova prema zaštiti čovjekove okoline, kao i o važnosti primjene zdravih prehrambenih navika u svakodnevnom životu. Prezentovana je korelacija između organske poljoprivredne proizvodnje i zaštite životne sredine. Kroz neformalne obrazovne aktivnosti ciljne grupe su usvojile dodatna saznanja iz oblasti zelene ekonomije i organske poljoprivredne proizvodnje, kako u ruralnom, tako i u urbanom području. Na ovaj način u novonastalim okolnostima prouzrokovanim pandemijom korona virusa dodatno su osnažene mogućnosti za socio-ekonomski i održivi razvoj. Aktivnosti na sprovođenju projekta su kod ciljne populacije dovele do promjene stavova i razmišljanja i usmjeravanja na domaću poljoprivrednu proizvodnju. Dodatno se povećala potražnja za organskim proizvodima kao i svijest o zdravoj organskoj ishrani.

Miodrag Matavulj, izvršni direktor organizacije CERD

Organska proizvodnja je grana budućnosti jer sve više ljudi zahtijeva prirodniji i zdraviji način ishrane za sebe i svoju porodicu, kao i očuvanje i zaštitu okoline koja nas okružuje. Zahvaljujući **Centru za ekonomski i ruralni razvoj** i aktivnostima ovog projekta raste svijest o značaju organske proizvodnje u našim krajevima, o uticaju organske hrane na zdravlje, kao i dostupnost i upotreba organskih proizvoda. **CERD** je trajno opredijeljen ka sprovođenju aktivnosti koje su kreirane na taj način da omogućavaju kontinuirani i održiv razvoj ruralnog područja. Uzimajući u obzir navedeno, organizacija će i u narednom periodu koristiti rezultate ovog projekta radi održivosti i nadgradnje na ove projektne aktivnosti u cilju dugoročnog ostvarivanja svoje misije i vizije. Živimo u skladu sa prirodom! Uzgajajmo organsku hranu! Naši unuci i okolina će nam biti zahvalni.

Danica Bartolić, učesnica obuka

Projekat i kampanja koju sprovodi CERD pod imenom **Pravo na zdravo**, a koji zajedno promovišu organsku poljoprivredu, značajani su za pojedince ali i za zajednicu. Sačuvajmo životnu sredinu! Podržimo aktivnosti koje su usmjerene na zdravu životnu sredinu i prirodu. Jer: „**Ovaj svijet nijesmo naslijedili od predaka, već smo ga pozajmili od svojih potomaka!**”

CILJEVI PROJEKTA

Putem obuka i edukacije mladih studenata sa Univerziteta u Sarajevu projektom je izvršen uticaj na zelenu omladinsku preduzetničku kulturu i pružena podrška samozapošljavanju i smanjenju nezaposlenosti mladih u BiH. To je realizovano edukovanjem mladih iz oblasti zelene ekonomije, održivog razvoja, preduzetništva, poslovnog planiranja i menadžmenta, ali i promovisanjem integracije kulture održivog i ekološki prihvatljivog poslovanja u privatnom sektoru BiH.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

CILJNE GRUPE:

- 50 studenata sa Univerziteta u Sarajevu, starosne dobi od 18 do 25 godina.

KRAJNJI KORISNICI:

- Svi građani zainteresovani za osnivanje vlastitog biznisa;
- Svi građani i društvo kroz osnivanje i rast preduzeća i smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu.

OSTVARENI REZULTATI

Realizacijom projekta ostvoreni su i značajno premašeni postavljeni rezultati. Naime, edukovano je 50 mladih osoba iz oblasti zelene ekonomije, održivosti, preduzetništva, poslovnog planiranja i menadžmenta. Istovremeno, postizanjem 80.000 utisaka na društvenim mrežama od strane građana ostvaren je i značajno premašen rezultat podizanja svijesti preko 10.000 građana o važnosti održivosti i ekološke prihvatljivosti poslovanja malih i srednjih preduzeća u BiH.

JAČANJE ODRŽIVE I EKOLOŠKI PRIHVATLJIVE PREDUZETNIČKE KULTURE MLADIH U KANTONU SARAJEVO

„ENERGIS” SARAJEVO

Vrijednost projekta: 5.576,42 €

Mjesto realizacije: Kanton Sarajevo, BiH

KONTAKT OSOBA HAMDİJA MUJEZIN

VEB STRANICA:
www.energis.ba

E-MAIL:
info@energis.ba

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Izrada, distribucija i objava promotivnih brošura kao i edukativne publikacije **Priručnik o održivom i ekološki prihvatljivom preduzetništvu**;
- Dvodnevni seminar i radionica u Sarajevu;
- Evaluacija održanih seminara i radionica od strane učesnika i izrada Evaluacionog izvještaja;
- Promotivna kampanja – **Zeleno i održivo preduzetništvo**.

UTICAJ PROJEKTA

U okviru projekta 50 mladih osoba je učestvovalo u raznim aktivnostima i to u vidu direktnih korisnika edukacije (seminara i radionica). Preko 290 mladih osoba bili su indirektni korisnici, a njihova korist od projekta ogleda se kroz dostupnost priručnika koji će im omogućiti da steknu osnovno znanje o zelenom i održivom preduzetništvu i osnažiti ih za ulazak u proces osnivanja vlastitog biznisa i jačanja preduzetničke kulture mladih Kantona Sarajevo i BiH. Pored toga, promotivna kampanja dosegla je do više od 50.000 građana pružajući im dragocjene informacije o zelenom preduzetništvu.

Hamdija Mujezin, direktor centra „ENERGIS” Sarajevo

Implementacijom projekta mladima su pružene usluge edukacije i savjetovanja što je imalo za cilj unapređenje preduzetničke kulture i samozapošljavanja uz poštovanje principa održivosti. Poslata je jasna poruka mladima da mogu uspješno voditi sopstveni biznis imajući u vidu proizvodnju, prodaju i administraciju ulivajući im samopouzdanje da sami mogu kontrolisati svoju sudbinu, pokrenuti sopstveni biznis i uspješno ga voditi. Na ovaj način projekat im je ponudio dragocjenu alternativu po pitanju zapošljavanja, kao i mogućnost bolje perspektive za život i rad čime je ostvaren doprinos smanjenju stope nezaposlenosti i smanjenju broja mladih koji napuštaju BiH sa ciljem pronalaska boljih uslova za život i rad, a sa druge strane omogućava građanima da razvijaju lokalne zajednice (lokalni ekonomski razvoj), smanjuje opasnosti po zdravlje zbog smanjenog zagađenja životne sredine i boljeg kvaliteta vazduha.

Munir Šišić, učesnik obuke

Kroz program obuke stekao sam nove vještine i znanja i otvorio vidike novim idejama i inovativnom pristupu poslovanju, prihvatljivom po životnu sredinu. Od danas mogu reći da ću težiti da doprinesem razvoju zelenog preduzetništva i sveukupne ekonomije BiH. Zahvalio bih se **ENERGIS**-u za informacije i preneseno znanje, kao i za motivaciju da postanem preduzetnik i razvijam sopstvene ideje u vezi sa poslovnim mogućnostima.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio povećanju uticaja OCD u sektoru održivog razvoja i zaštiti životne sredine u Hercegovini boljim povezivanjem sa privatnim sektorom, što je bilo opšti cilj projekta. Istovremeno je specifični projektni cilj bio osnaživanje preduzetničkih kapaciteta 6 OCD u ovoj oblasti.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

CILJNE GRUPE:

- 5 privatnih firmi;
- 5 OCD iz sektora zelene ekonomije sa područja Hercegovine.

KRAJNJI KORISNICI:

- 1.000 članova OCD;
- Svi građani sa područja Hercegovine.

OSTVARENI REZULTATI

Realizacijom brojnih projektnih aktivnosti ostvoreni su i premašeni zacrtani planirani rezultati projekta: 6 OCD prilagodilo je svoje planove rada zelenom preduzetničkom načinu razmišljanja i ojačana je saradnja OCD sa konkretnim privatnim firmama koje su uzele učešće u projektu.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Obuke OCD za analizu, praćenje i zastupanje javnih politika, kao i uspostavljanje međusobnog partnerstva u cilju zajedničkog djelovanja;
- Razmjena preduzetničkih praksi sa privatnim sektorom u cilju lakšeg kontakta, konsultacija i diskusija između različitih aktera, između OCD i privatnog sektora;

UDRUŽENJE ZA PREUZETNIŠTVO I POSAO „LiNK” MOSTAR

Vrijednost projekta: 5.510,00 €

Mjesto realizacije: Mostar, Stolac, Jablanica i Prozor-Rama, Hercegovina

KONTAKT OSOBA MAJDA PENAVA

WEB STRANICA:
www.linkmostar.org

E-MAIL
info@linkmostar.org

- Adaptacija planova rada kako bi se prakse stečene tokom obuka i rada sa privatnim sektorom integrisale u planove i bile predstavljene članstvu;
- Promocija proizvoda zelene ekonomije;
- Razvoj kanala prodaje.

UTICAJ PROJEKTA

Udruženje **LiNK** je kroz ovaj projekat radilo na jačanju kapaciteta i podsticanju zelenog preduzetničkog načina razmišljanja OCD sa područja Hercegovine koje djeluju u sektoru zelene ekonomije. Organizacije uključene u projekat su ojačale svoje kapacitete, adaptirale operativne planove rada i prilagodile aktivnosti principima zelene ekonomije. Kroz razmjenu prakse i umrežavanje sa poslovnim sektorom, organizacije su identifikovale različite proizvode za kojima postoji interes na tržištu i uspostavile saradnju na polju distribucije i promocije proizvoda. Organizacije su svoj rad promovisale putem javnih događaja, gdje su kroz direktan kontakt sa lokalnim proizvođačima građani upoznati sa pojmovima zelene ekonomije i održivog razvoja, kao i potencijalom tipičnih hercegovačkih proizvoda. Pojačana je svijest o važnosti podrške lokalnim proizvođačima, kao i efekti takve podrške, poput jačanja domaće proizvodnje, ekonomskog osnaživanja marginalizovanih kategorija, a posebno žena sa ruralnih područja, dobijanja kvalitetnih i zdravih proizvoda, zaštite životne sredine i dr, čime je ojačana uloga i uticaj ovih organizacija u društvu.

Tomislav Majić, predsjednik udruženja LiNK

Udruženje **LiNK**, kao najveće udruženje preduzetnika u regiji Hercegovine zastupa interese preduzetnika iz različitih branši, a posebnu pažnju posvećuje malim lokalnim proizvođačima, koji su zasigurno pokretači razvoja privrede i društvenog razvoja. Svjesni potencijala koje nudi Hercegovina, bogata ruralnim područjima, obradivom površinom, povoljnom klimom i čistom vodom, odlučili smo raditi na podizanju svijesti stanovništva o efikasnom upravljanju tim resursima. Cilj nam je bio povećati aktivizam građana, povećati svijest o važnosti zaštite životne sredine i potencijalu domaće proizvodnje i ujedno stvoriti predušlove za razvoj preduzetničkog duha kroz prenos znanja i učenje od poslovnog sektora. Hercegovina je takođe izuzetno bogata tipičnim hercegovačkim proizvodima koji su definitivno zanemareni, a imaju potencijal na tržištu. U okviru projekta smo uspjeli ojačati kapacitete i unaprijediti održivost 6 organizacija, prilagoditi njihove aktivnosti i pojačati njihov aktivizam u ovom sektoru. Povezali smo ih sa preduzetnicima i obezbijedili širenje priče o važnosti podrške održivom razvoju.

Rasim Tulumović, direktor udruženja Okusi Hercegovinu, Mostar

Udruženje intenzivno radi na valorizaciji tipičnih hercegovačkih proizvoda, poput vina, sireva i meda. Kroz učešće u ovom projektu naučili smo kako da na pravi način ispričamo svoju priču i u najboljem svijetlu predstavimo značaj i kvalitet naših proizvoda. Vrlo je važno građanima i krajnjim korisnicima naglasiti koje su sve prednosti i efekti podrške našim članovima i drugim lokalnim proizvođačima – od efikasnog upravljanja prirodnim resursima do razvoja privrede i održivosti ruralnih područja.

UDRUŽENJE GRAĐANA „NEŠTO VIŠE” SARAJEVO

Vrijednost projekta: 5.480,00 €

Mjesto realizacije: Mostar, BiH

KONTAKT OSOBA ALEKSANDAR BUNDALO

VEB STRANICA:
www.nestovise.org

E-MAIL:
aleksandarbundalo@nestovise.org

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je dao doprinos unapređenju kvaliteta života građana Mostara, što je predstavljalo njegov opšti cilj. Istovremeno, promovisana je zelena ekonomija kao važan činilac društvenog razvoja i očuvanja životne sredine što je bilo specifični cilj projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

CILJNE GRUPE:

- 1.000 studenata i učenika;
- 70 predstavnika lokalnih kompanija;
- 15 predstavnika NVO.

KRAJNJI KORISNICI:

- Svi građani Mostara.

OSTVARENI REZULTATI

U okviru projekta osmišljen je i štampan u tiražu od 2.000 primjeraka **Bukvar zelene ekonomije** koji na jednostavan način objašnjava osnovne pojmove i potencijale zelene ekonomije; organizovano je 5 događaja u cilju promocije zelene ekonomije, u okviru aktivnosti **Vrtuljak**; urađeno je istraživanje 70 kompanija u Hercegovini na osnovu čega je urađena analiza i preporuke kako da kompanije učine korak ka zelenoj ekonomiji; kreirani su profili projekta putem društvenih mreža.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Pripremljen i štampan **Bukvar cirkularne zelene ekonomije**;
- Organizovano 5 promotivnih događaja **Vrtuljak**;
- Organizovano bazno istraživanje 70 lokalnih preduzeća u Hercegovini;
- Projekat promovisan putem društvenih mreža i dr.

UTICAJ PROJEKTA

Glavni uticaj projekta ogleda se u doprinosu unapređenju životnih uslova građana Mostara kroz promociju zelene i cirkularne ekonomije. Pored ostalih promotivnih aktivnosti izradom **Bukvara zelene ekonomije** na slikovit način i sa mnogo konkretnih primjera prikazano je kako mi kao pojedinci i zajednica možemo doprinijeti očuvanju životne sredine. Publikacija je dala primjere iz svakodnevnog života i na svima razumljiv način objasnila kako je moguće uticati na stanje životne sredine. Projektom se pokazalo, a to je ujedno i EU trend, da je moguće razvijati poslovne ideje koje neće negativno uticati na životnu sredinu, ali isto tako da gotovo svaki poslovni poduhvat može napraviti korake, kao što su smanjenje potrošnje električne energije, zagrijavanje objekata i slično, koji će doprinijeti očuvanju životne sredine. Kombinacijom zelene ekonomije i odgovornog ponašnja svako od nas može značajno doprinijeti očuvanju i revitalizaciji životne sredine.

Aleksandar Bundalo, izvršni direktor Udruženja građana Nešto više

Realizacijom ovog projekta uspješli smo skrenuti pažnju na male stvari koje mnogo znače. Vidjeli smo kako je moguće bez velikog ulaganja energije, što je jedan od osnovnih postulata permakulture, učiniti značajne promjene koje se tiču očuvanja životne sredine. Konkretnim primjerima smo pokazali da ne moraju uvijek biti u pitanju velike investicije da bi se nešto promijenilo nabolje. Nekada je dovoljno samo malo promijeniti navike i rezultati će biti veoma vidljivi.

Harun Šetka, PRONI Mostar, učesnik radionice

Ova radionica je bila stvarno super. Znao sam da mogu ostvariti uticaj, ne samo ja već svako od nas, da nam životna sredina bude ljepša i čistija, a danas sam naučio kako to mogu uraditi na veoma jednostavan i praktičan način.

15

KAKO UPRAVLJAMO ENERGIJOM U NAŠOJ ŠKOLI

UDRUŽENJE GRAĐANA "PARTNERSTVO ZA ZDRAV ŽIVOT" (PAŽ)

Vrijednost projekta: 5.484,00 €

Mjesto realizacije: Grad Tuzla

KONTAKT OSOBA LEJLA IBRAHIMVIĆ

VEB STRANICA:
www.partnerstvotz.org

E-MAIL:
partnerstvotz@bih.net.ba

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je animirao zainteresovane strane i podigao nivo svijesti javnosti o značaju i mogućnostima uštede energije u školama. Istovremeno, unaprijedio je kapacitete učenika, nastavnog osoblja i ostalih zaposlenih za primjenu dobre prakse EU po pitanju uštede energije u školi po metodologiji 50/50 MAX. Takođe, promovisani su i rezultati projekta, što sve zajedno predstavlja planirane projektne ciljeve.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- Učenici JU **Mješovita srednja hemijska škola** u Tuzli;
- Profesori pomenute škole;
- Ostali zaposleni u ovoj ustanovi.

OSTVARENI REZULTATI

Realizacijom projektnih aktivnosti animirane su zainteresovane strane i podignuta svijest javnosti o uštedi energije u školama, unaprijeđeni kapaciteti učenika, nastavnog osoblja i ostalih zaposlenih za primjenu dobre prakse EU po pitanju uštede energije u školi uz promovisanje samih rezultata ovog projekta.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Pripremne aktivnosti u vidu osnivanja tima za energiju i energetski obilazak;
- Edukacija i obuka tima za energiju i akcija kroz energetski pregled škole;
- Prikupljanje podataka – mjerenje temperature i procjena korišćenja energije;
- Predlaganje rješenja;
- Informisanje u školi;

- Izvještavanje medija;
- Promovisanje rezultata projekta.

UTICAJ PROJEKTA

Na lokalnom nivou, škole i javni objekti su veliki potrošači energije i posredno veliki izvor emisije gasova staklene bašte posebno CO₂. Povećanje energetske efikasnosti u javnim objektima je jedan od efikasnijih načina smanjenja troškova energije i na taj način i smanjenja emisije štetnih gasova u životnoj sredini. Ukoliko se želi uticati na potrošnju, tada je neophodno preduzeti mjere u cilju povećanja energetske efikasnosti. To uvijek uključuje određena ulaganja za poboljšanje već postojeće ili za nabavku efikasnije opreme. Druga opcija jeste djelovati direktno na potrošnju energije kroz promjene u ponašanje korisnika objekta. Svrha ovog projekta bila je obezbijediti jednostavan i efikasan način energetske uštede u školi bez velikih ulaganja, upotrebom savremenijih tehničkih rješenja, kao i kroz promjene u ponašanju korisnika objekta putem primjene pozitivne prakse po metodologiji EURONET 50/50 MAX. Ovaj standard uvodi finansijske podsticaje za dobro upravljanje energijom i čini ljude ključem uspjeha energetske uštede.

Lejla Ibrahimović, predsjednik Udruženja

U toku implementacije projekta nastojali smo učenicima i zaposlenima u JU **Mješovita srednja hemijska škola** približiti i učiniti dostupnim mjere energetske efikasnosti u njihovoj školi. Važno je istaći da su učenici osim konkretnih mjera energetske efikasnosti u oblasti građevinarstva, mašinstva i elektrotehnike, saznali da se energetska efikasnost ne može i ne smije posmatrati samo kao štednja energije, jer štednja podrazumijeva i određena odricanja. Zajedničkim radom, edukacijom, primjenom konkretnih mjera uvjerali smo se da postoje načini kako efikasna upotreba energije nikada ne narušava uslove rada i života. Štaviše, ona može samo sačuvati prirodne resurse i poboljšati kvalitet života. Zbog toga je energetska efikasnost prvenstveno stvar svijesti ljudi i njihove volje za promjenom ustaljenih navika prema energetski efikasnijim rješenjima, kao i da uz malu pomoć pristupačnih tehničkih rješenja možemo učiniti velike pomake.

Bećirović Ramiza, profesorica JU Mješovita srednja hemijska škola, Tuzla

Ovaj projekat je imao višestruki značaj. Pored toga što je imao edukativni karakter, gdje su učenici mogli naučiti mnogo toga o energiji, odakle dolazi, kako se koristi, kako potrošnja energije utiče na klimatske promjene i sl. učenici su na jedan zanimljiv način postali istraživači, stručnjaci za energiju i predlagači mjera za uštedu energije u školi. Kroz projektne aktivnosti shvatili su da ušteda energije ima kako ekonomski tako i ekološki značaj, da svi u školi svojim odgovornim i domaćinskim ponašanjem možemo doprinijeti uštedi energije i zaštiti okoline. Ono što je jako bitno jeste to što su učenici tokom realizacije projekta bili zadovoljni jer su bili uključeni u tim za energiju, što im se ukazalo povjerenje da učestvuju u svim tim aktivnostima i budu oni koji će druge podučavati i usmjeravati na savjesnije ponašanje kada su potrošnja energije i zaštita okoline u pitanju.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio stvaranju modela zelene ekonomije kroz uključivanje lokalnih preduzeća (barova i restorana) i ranjivih grupa u sortiranje otpada na samom izvoru stvaranja i njegovu reciklažu, prema utvrđenoj šemi u urbanom jezgru Skadra, što je bio opšti projektni cilj. Lokalni barovi i restorani, kao i žene romske i egipćanske zajednice (ranjive grupe) uključeni su u formalizovani proces prikupljanja otpada na samom izvoru stvaranja. Otpad sakupljen na ovaj način se reciklira u posebnim kompanijama umjesto smještanja na gradskim odlagalištima, što su bili specifični projektni ciljevi.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

CILJNE GRUPE:

- Lokalni privredni subjekti – restorani i barovi;
- Žene pripadnice romske i egipćanske zajednice;
- Stanovnici grada Skadra.

KRAJNJI KORISNICI:

- Građani Skadra;
- Porodice žena pripadnica romske i egipćanske zajednice;
- Reciklažne kompanije;
- Grad Skadar;
- Ostali privredni subjekti.

OSTVARENI REZULTATI

20 lokalnih preduzeća uključeno je u realizaciju projekta pokazujući spremnost za odvajanje otpada koji se može reciklirati na samom izvoru stvaranja; 4 žene, pripadnice romske i egipćanske zajednice, uključene su u svakodnevnu reciklažu i odvajanje otpada u skladu sa šemom. Na ovaj način, značajne količine gradskog

ZELENA EKONOMIJA KROZ KONCEPT ODVAJANJA OTPADA NA IZVORU I RECIKLAŽU

AARHUS INFORMATIVNI CENTAR SKADAR

Vrijednost projekta: 5.000,00 €

Mjesto realizacije: Skadar, Albanija

KONTAKT OSOBA ALMINDA MEMA

VEB STRANICA:
[www.facebook.com/ qendraaarhus.shkoder](http://www.facebook.com/qendraaarhus.shkoder)

E-MAIL:
aicshkodra@gmail.com

Zelena ekonomija za razvoj regiona

otpada išle su direktno u reciklažu i time smanjile količinu otpada koji se smješta na gradska odlagališta, čime su bili smanjeni i troškovi upravljanja gradskim otpadom.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Identifikacija preduzeća za učešće u projektu;
- Animiranje i angažovanje 4-5 žena pripadnica romske i egipćanske zajednice;
- Jačanje kapaciteta žena pripadnica romske i egipćanske zajednice kroz organizovana 2 sastanka na kojima su informisane kako će se otpad sakupljati i vagati, kako će biti označen u otpadnom listu i sl;
- Kontinuirano praćenje i monitoring funkcionisanja kompletnog procesa;
- Lobiranje kod donosioca odluka na nivou lokalne uprave da preduzmu politike podsticaja za preduzeća kako bi realizovala odvajanje otpada na izvoru da bi se proizvodilo što manje urbanog otpada u gradskim kantama i istovremeno pomoglo ugroženim slojevima i životnoj sredini.

UTICAJ PROJEKTA

Na praktičnom primjeru 20 preduzeća se uvjerilo u prednosti šeme odvajanja otpada i njegovog recikliranja pokazavši spremnost da nastave primjenu procesa i nakon završetka projekta. 4 žene pripadnice romske i egipćanske zajednice uključene su u formalizovanu šemu sakupljanja otpada za reciklažna preduzeća i žele da nastave bavljene ovim poslom i nakon završetka projekta pokazujući zadovoljstvo ostvarenom finansijskom naknadom. Tokom 4 mjeseca sprovođenja projekta na ovaj način je prikupljeno, odvojeno i reciklirano 550 kg plastike i skoro 100 kg aluminijuma.

Alminda Mema, AIC Skadar

Ovaj projekat je vrlo dobra prilika za testiranje i lobiranje za primjenu šeme smanjenja gradskog otpada u opštini Skadar, donoseći ekonomske i ekološke koristi građanima, marginalizovanim i osjetljivim slojevima društva, preduzećima i institucijama.

Jetmir Golemi, vlasnik lokalnog bar-restorana, učesnik projekta

Izuzetno cijenimo ovu inicijativu koja pomaže ljudima da prevaziđu probleme. Smanjena je količina neupotrebljivog gradskog otpada, a može pomoći preduzećima da smanje troškove opštinskih poreza.

Orseda Nazif, predstavnik ciljne grupe, učesnica projekta

Učešće u ovom projektu pružilo mi je priliku da doprinesem finansijskim prihodima svoje porodice i da se osjetim korisno.

17

INICIJATIVA ZA POVEĆANJE POSLOVNE SVIJESTI O ULAGANJU U ZELENU ENERGIJU I ZELENU GRADNJU U GRADU KORČA

ACEG CENTAR

Vrijednost projekta: 5.000,00 €

Mjesto realizacije: Grad Korča, Albanija

**KONTAKT OSOBA
MARGARITA BUXHAKU**

VEB STRANICA:
www.aceg.al

E-MAIL
info@aceg.al

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio povećanju nivoa svijesti i informisanosti preduzeća u Korči o značaju ulaganja u zelenu energiju i zelenu gradnju kao dva oblika koji garantuju smanjenje potrošnje energije, koji su pri tom i ekološki prihvatljivi, što je bio opšti cilj projekta. Istovremeno, projekat je značajno doprinio povećanju nivoa svijesti o benefitima ulaganja u zelenu energiju i zelenu gradnju i unapređenju znanja **Privredne komore Korča** o značaju smanjenja potrošnje energije ekološkim metodama, što je predstavljalo specifične ciljeve projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- Privredni subjekti koji posluju na prostoru grada Korča;
- Predstavnici lokalne uprave;
- Građani grada Korča;
- Šira javnost regije Korča.

OSTVARENI REZULTATI

Pripremljen je izveštaj o energetske stanju preduzeća u Korči, kao referentnog alata u budućnosti za inicijative za poslovno investiranje u zelenu energiju i zelenu gradnju; Osnovana su dva informativna pulta za energiju i zelenu gradnju u okviru dvije institucije kojima mogu pristupiti sva preduzeća koja posluju u opštini Korča; Podignut je nivo svijesti o prednostima zelene ekonomije kroz odgovarajuću medijsku promociju.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Koordinacioni sastanak sa projektnim stručnjacima;
- Priprema i dostavljanje izvještaja o energetske stanju preduzeća **Privrednoj komori Korča**;

- Sastanak sa predstavnicima **Nacionalnog poslovnog centra i Regionalne poreske uprave;**
- Postavljanje 2 informativna pulta u **Nacionalnom poslovnom centru Korča i Regionalnoj poreskoj upravi grada Korča;**
- Priprema i objava dva informativna članka u lokalnim medijima, o zelenoj energiji i zelenoj gradnji u cilju njihove promocije.

UTICAJ PROJEKTA

Povećanje svijesti o benefitima ulaganja u zelenu energiju i zelenu gradnju bio je glavni cilj projekta. Pružene su veoma iscrpne informacije o isplativosti koja se ostvaruje ulaganjem u solarne energetske panele ili ulaganjem u toplotnu izolaciju, efikasno osvjetljenje, dvostruko zastakljena vrata, prozore itd. Završetkom izvještaja o energetskom pregledu preduzeća za konzerviranje voća u Korči i postavljanjem dva informativna štanda koji su inovativne inicijative za Opštinu Korča u ovom polju djelovanja, projekat je ponudio održivu alternativu snabdijevanja energijom (bez zavisnosti od centralnih politika), mogućnost smanjenja troškova za plaćanje mjesečnih računa, ali i korišćenje ekološki prihvatljivih materijala u zelenim zgradama. Izvještaj je kao takav važan dokument za poslovnu zajednicu, njihove predstavničke strukture, ali i za regionalne i lokalne institucije da bi bolje orijentisale svoje politike energetske efikasnosti. Ovaj dokument će biti održiv i dostupan svim stranama kao reper za razvoj i proširenje investicija za smanjenje potrošnje energije putem ekološki prihvatljivih metoda.

Margarita Buxhaku, ACEG CENTAR, izvršni direktor

Projekat je stvorio nekoliko vrlo dobrih prilika za **ACEG Centar**. Prije svega uticao je na snažnije djelovanje i jačanje kapaciteta Centra na polju implementacije **Strateškog plana ACEG Centra 2018-2020**, kao i na unapređenje saradnje sa **EDEN Centrom**, lokalnom i regionalnom upravom, NVO sektorom i sl. Ove mogućnosti su veoma važne za povećanje uticaja našeg rada u zajednici, intenziviranje saradnje sa lokalnim akterima kako bismo ispunili našu misiju za dobro upravljanje životnom sredinom u regiji Korča. Veoma smo zahvalni na mogućnosti da sprovedemo ovaj projekat.

Nexhmi Tora, šef Trgovinske i industrijske komore, Korča

Projekat je dobra inicijativa zato što se fokusira na informisanje o mogućnostima postavljanja fotonaponskih panela od strane preduzeća, slijedeći uputstva **Ministarstva za infrastrukturu i energetiku**, koja su otvorila put za samostalnu proizvodnju solarne energije. Informacije o prednostima ulaganja u zelenu energiju i zelenu gradnju u kombinaciji sa značajem drugih mjera za povećanje energetske efikasnosti u zgradama, koje se odnose na toplotnu izolaciju, dvostruko zastakljena vrata i prozore, efikasno osvjjetljenje, važne su za razvoj i održivost poslovanja u regiji Korče i zaštiti životne sredine. Ovaj projekat je došao u pravo vrijeme, kada se više od 6 godina ova regija promovira kao destinacija prirodnog turizma i zbog činjenice da klimatski uslovi uveliko povećavaju poslovne troškove.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je uticao na poljoprivrednike da izbjegavaju bacanje vune u rijeke i ohrabrio omladinu da se uključi u preradu vune motivišući ih da razvijaju poslovne ideje u ovom sektoru, što je bio opšti cilj projekta. Istovremeno, specifični projektni ciljevi su bili: doprinos smanjenju zagađenja životne sredine stočnom vunom na području rijeke Vlore kao i optimizacija upotrebe stočne vune uz promovisanje kreativne upotrebe ovog resursa i preduzetništvo u tom pravcu u cilju pronalaženja novih tržišnih mogućnosti.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- Stočari koji posjeduju 120.000 ovaca u projektnom području;
- 2 prerađivača vune;
- Omladina grada Selenice.

OSTVARENI REZULTATI

6 grupnih sastanaka okupilo je 20 poljoprivrednika u 5 administrativnih jedinica Opštine Selenice. Održano je 48 individualnih sastanaka sa najvećim stočarima. Distribuirano je 500 informativnih letaka. Sprovedena je i promocija putem televizijskog gostovanja u kojem su dvije nove biznis ideje o preradi vune nagrađene sa po 200 eura. Emitovana je i odgovarajuća promotivna poruka tokom dva mjeseca na kablovskoj televiziji. Sklopljena su i 3 ugovora za prodaju vune.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Istraživanje tržišta;
- Organizovanje i sprovođenje kampanje u cilju podizanja nivoa svijesti o značaju smanjenja zagađenja životne sredine

UDRUŽENJE „GJELBERIMI 2000”

Vrijednost projekta: 5.000,00 €

Mjesto realizacije: Grad Selenice, područje oko rijeke Vlore, Albanija

KONTAKT OSOBA KASTRIOT SHEHAJ

VEB STRANICA:
www.facebook.com/Gjelberimi-2000-shpk-1478247659082251/

E-MAIL
gjelberimi.2000@yahoo.com

stočnom vunom na području rijeke Vlore i upotrebe vune kao resursa za razvoj kreativnih biznis ideja, naročito od strane lokalne omladine;

- Sprovođenje konkursa za dobijanje kreativnih ideja u domenu upotrebe vune kao korisnog resursa.

UTICAJ PROJEKTA

Svi poljoprivrednici u okolini rijeke Vlora svjesni su štete koju su nanijeli životnoj sredini u poslednjih 20 godina. Kroz ovaj projekat smo željeli da motivišemo mlade da pronađu nove modele poslovanja u ovom sektoru, pronalaskom novog tržišta kako bi poljoprivrednici bili zainteresovani za prodaju vune. Implementacijom projekta pokrenuli smo novi pristup u toj oblasti. Kroz kreativne ideje podstakli smo mlade da razmišljaju u pravcu otvaranja preduzeća u ovoj djelatnosti. Pobjednice na ovom takmičenju su dvije djevojke. Uključivanje mladih u obradu vune i proizvodnju zanatskih proizvoda, kao i uključivanje omladine u nove metode sječenja vune električnim rezačem u velikoj mjeri je doprinijelo povećanju nivoa svijesti o značaju ove djelatnosti na lokalnom nivou. Projekat je skrenuo pažnju cjelokupnoj zajednici na ovom području na zagađenje i štetu koju su mještani godinama nanosili svojoj okolini i zemljištu.

Kastriot Shehaj, predsjednik Udruženja

Područje ima oko 120.000 ovaca koje daju 4 tone vune godišnje. Svi farmeri su bacali vunu jer je nijesu mogli prodati. Od devedesetih godina žene su prestale sa obradom vune i izradom vunениh proizvoda što je dodatno smanjilo potrebu farmera da čuvaju i prerađuju vunu. To je dovelo do velikog zagađenja životne sredine, ne samo uništavajući rijeku i njenu faunu, već i ugrožavajući i poljoprivredu jer je vuna blokirala brojne sisteme za navodnjavanje. Kroz kampanju realizovanu u okviru projekta i emitovanjem TV spota bili smo u mogućnosti da dodatno podignemo nivo ekološke svijesti cjelokupne javnosti. Implementacijom projekta podstakli smo lokalno stanovništvo da osmisli nove poslovne ideje i povećá koristi od ovog posla. Došli smo i do novog tržišta na kojem farmeri mogu plasirati vunu - kontaktirali smo trgovce iz Kruje koji će kupovati kompletnu vunu proizvedenu u našoj ciljnoj oblasti.

Julinda Kociraj, učesnica projekta

Učešće u ovom projektu vratilo me je u djetinjstvo. Osvježilo mi je uspomene na majku i baku koje su svakodnevno nalazile po nekoliko sati za bavljenje tkanjem. Taj zvuk je muzika za moje uši. Tepisi, velovi i staze bile su djevojački ponos, a nakon devedesetih ova tradicija je iščezla.

Brojni turisti koji posjećuju naša sela oduševljeni su prirodnim ljepotama i kamenim kućama sa krovovima, ali u njima je isključivo moderni namještaj. Ugledavši TV spot sa novim idejama koji promovíšu tradicionalne vrijednosti, prihvatila sam učešće. Odlučila sam da počnem od sebe, da radim kao i moja majka. Nekoliko sati dnevno ovakvog rada vratiće tradiciju uz koju sam odrasla. Pozvala bih djevojke iz mog susjedstva da dođu i nauče ovaj posao. Ja zaista vjerujem da zajedno možemo ići stazama naših majki, tkati najljepše tepihe i zajedno njegovati tradiciju.

ZA SOCIJALNU I EKOLOŠKU ZAŠTITU, BERAT

Vrijednost projekta: 5.000,00 €

Mjesto realizacije: Berat, Albanija

KONTAKT OSOBA GENTIANA DECOLLI

VEB STRANICA:
www.natyraberat.org

E-MAIL:
natyraberat@yahoo.com

CILJEVI PROJEKTA

Projektat je omogućio promovisanje i zagovaranje novih inovativnih tehnika u porodičnim preduzećima na polju zaštite životne sredine kako bi se ponudila nova i efikasna kultura upravljanja otpadom pod motom **Za Berat kao dio svjetske baštine UNESCO-a**. Uporedo, ostvarena je institucionalna koordinacija između preduzeća i lokalne uprave za povećanje kapaciteta i svijesti kroz Zelene smjernice i relevantne koncepte zelene ekonomije, što su bili planirani projektni ciljevi.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- Turistička preduzeća (hosteli);
- Obrazovne ustanove;
- Lokalne institucije (**AdZm Berat, Zeleno preduzeće Berat**);
- Predstavnici informativnih biroa.

OSTVARENI REZULTATI

U okviru projekta uspostavljen je **Zeleni kod** kao mreža u gradu Berat. Članovi su predstavnici lokalnih preduzeća koja podržavaju zelene ideje kao i predstavnici značajnih lokalnih institucija, pokazujući dobar primer interakcije između ovih subjekata. Održana su dva tematska treninga za studente na teme **Reciklaža i Energetska efikasnost**. Takođe, u okviru projekta razvijen je informativni letak.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Informativna kampanja u cilju animiranja zainteresovanih učesnika;
- Organizovanje javnih foruma za identifikaciju predstavnika

preduzeća;

- Potpisivanje sporazuma o saradnji sa zainteresovanim stranama;
- Priprema informativnog letka **Zeleni kodeks**;
- Dva treninga za učenike na teme **Recikliranje i Energetska efikasnost**;
- Izrada promo materijala itd.

UTICAJ PROJEKTA

Prije sprovođenja ovog projekta niko nikada nije komunicirao sa lokalnim preduzećima kako bi im skrenuo pažnju na neophodnost reciklaže otpada. Pokretanje procesa reciklaže zelenog otpada u smislu sakupljanja baštenskog otpada za stvaranje humusa i njegovo korišćenje u dalje svrhe sada predstavlja izazov. Takođe, ovaj projekat je imao uticaja na nove vizije o procesu reciklaže kod kuće, bez dodatnih troškova. Pozitivni primjeri interakcije sa lokalnim obrazovnim institucijama, informativnim biroima i lokalnim preduzećima pružili su novu šemu i svaki učesnik bi mogao iskoristiti unosan primjer dobre prakse i primijeniti ga. Projekat je direktno uticao i na izgradnju kapaciteta teoretski i praktično tokom predavanja u školama. Organizovani forumi promovisali su proces kompostiranja. Promotivni materijal uticao je na preduzeća da podrže organizaciju i budu dio projekta.

Gentiana Decolli, šef Organizacije

Implementacija projekta omogućila je promovisanje zelenih standarda u sektoru turizma kao i njihovu primjenu u okviru tri lokalna turistička centra. Naša organizacija decenijama ulaže napore da se turizam u našem kraju vrednuje i razvija u prirodnim destinacijama bez uticaja na biodiverzitet. Kroz ovaj projekat uspjeli smo da pojačamo osjećaj za ekološku odgovornost i stvorimo bolje navike odgovornih subjekata u tom pravcu. **Zeleni kod** kao novi zeleni standard u turizmu dočekao je primjenu. Podržavamo i iniciramo ovakvu vrstu projekata koji donose značajne benefite studentima, zajednici i poslovnom svijetu. Istovremeno smo osnažili i sopstvenu organizaciju i zahvalni smo na mogućnosti sprovođenja ovakvog projekta.

Fatos Nako, AdZM Berat, direktor

Projekat je promovisao zeleni standard, ne samo u turističkom sektoru, već širom **Zelene mreže**. Doprinio je očuvanju životne sredine i stvaranju dobrih navika u tom pravcu. Promovisao je i strateško upravljanje u lokalnim zajednicama. Podstakao nas je na kompostiranje i na konkretnom primjeru pokazao značaj ovog procesa. Opravdao je našu podršku i podržaćemo ovakve projekte uvijek, pogotovo što donose benefite svima.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je uticao na podizanje nivoa svijesti o značaju zaštite životne sredine i ekonomskog osnaživanja žena i djevojaka u oblasti Danjski Brod, kroz promociju zelene ekonomije, što je predstavljalo opšti cilj projekta. Takođe, stvorena je preduzetnička grupa žena i djevojaka u programskoj oblasti čime je integrisana zelena ekonomija kao mogućnost zapošljavanja, a ostvarena je i senzibilizacija za zaštitu životne sredine 3R tehnikom (eng. Recycle, Reuse, Reduce/reciklaža, ponovna upotreba, smanjenje), što je sve zajedno predstavljalo specifične ciljeve projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- 20 nezaposlenih žena i djevojaka sa prebivalištem u Danjskom Brodu.

OSTVARENI REZULTATI

Animirano je 20 nezaposlenih žena i djevojaka da učestvuju u projektu. Kroz realizovane aktivnosti povećan je nivo njihove ekološke svijesti i unaprijeđeni su dizajnerski kapaciteti angažovanjem stručnjaka u toj oblasti, pri čemu su stvarani konkretni proizvodi za kuću ili posao, npr. pozivnice, razglednice, torbe i sl. U svemu koristeći 3R tehniku, unaprijeđeni su njihovi kapaciteti za: upravljanje proizvodima, metode izlaganja, prodajne vještine i otvaranje mrežne stanice. U okviru projekta realizovan je i sam prodaje pripremljenih radova kao i završni okrugli sto u cilju promocije rezultata ostvarenih projektom.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Obuka žena i mladih djevojaka u Danjskom Brodu o zaštiti životne sredine kroz 3R tehniku;

CENTAR ZA ŽENE „LAKI KORAK”

Vrijednost projekta: 5.000,00 €

Mjesto realizacije: Danjski Brod (alb. Vau i Dejës), Albanija

KONTAKT OSOBA KUJTIME NURJA

VEB STRANICA:
www.hapatelehte.org

E-MAIL:
info@hapatelehte.org

- Kurs stručnog osposobljavanja za dizajn;
- Realizacija proizvoda od upotrebljavanog tekstila;
- Kurs za upravljanje prodajom i izlaganjem;
- Dvodnevna izložba radova proizvedenih u okviru projekta;
- Okrugli sto kao završnica projekta.

UTICAJ PROJEKTA

Promovisanjem inicijativa za samozapošljavanje i preduzetništvo, sa ciljem povećanja ekonomskih kapaciteta domaćinstava u opštini Danjski Brod, edukacijom, praktičnim vježbama koristeći 3R tehniku, 20 nezaposlenih žena i djevojaka, korisnica ovog projekta, upoznalo se sa efikasnim načinima korišćenja tekstilnog otpada. Ekološko obrazovanje je orjentisano na osnaživanje lokalnih zajednica da aktivno učestvuju u ekološkom pokretu. Zaštita ekoloških prava orjentisana je na socijalno ugrožene grupe koje su se nakon toga transformisale u dobar primjer zelene ekonomije. Kompletan projekat imao je dobar uticaj na ciljnu grupu kreirajući mogućnost za otvaranje novih radnih mjesta koja utiču i na domaćinstva i na životnu sredinu smanjenjem nezaposlenosti u njihovoj zajednici.

Denada Shpuza, predsjednica Centra za žene „Laki Korak”

Projekat **Atelje 3R** u fokusu je imao svijest o ciljnoj grupi za zaštitu životne sredine i stvaranje novih radnih mjesta kroz promociju zelene ekonomije. Nezaposlene žene i djevojke u okviru projekta su stekle nove radne vještine. Od tekstilnog otpada na kreativan način izrađivale su proizvode, kako bi stvorile ekološku održivost i ostvarile ekonomsku korist, izlažući i promovišući stvorene vrijednosti. Izložba na sajmu koju je realizovala ciljna grupa, istovremeno je omogućila prenošenje drugim posjetiocima benefite ovog posla, promovišući zelenu ekonomiju. Štaviše, kontinuirana podrška nezaposlenim ženama i djevojkama sa ovim poslovnim vještinama može se smatrati dodatnom vrijednošću, pogotovo uz korišćenje principa zelene ekonomije. To nam je, zapravo i bio cilj, kao NVO-ima, da ekonomski osnažimo žene i djevojke kroz njihovo socijalno osnaživanje.

Shote Duli, učesnica u projektnim aktivnostima

Mada sam po profesiji prosvjetni radnik, u slobodno vrijeme sam izrađivala rukotvorine i u tome uvijek uživala. Ranije sam ovo radila isključivo za potrebe svog domaćinstva, a sada to više nije slučaj. Kroz učešće u projektu imala sam mogućnost da saznam nove načine upotrebe tekstilnog otpada. Razumjela sam pojam **održivost životne sredine** i kako to postići na konkretnim primjerima. Ovo iskustvo naučilo me je značaju tehnike 3R za izradu rukotvorina, ali što je još važnije, očuvanju životne sredine. Koristeći ovu tehniku, razmjenjujući ideje sa ostalim učesnicama, učestvujući na sajmu, uspjela sam i da zaradim. Kroz ovaj projekat, stvarajući nova poznanstva sa djevojkama i ženama iz zajednice, razmjenjujući ideje, radeći zajedno pod mentorstvom stručnjaka u ovoj oblasti, omogućeno je da naš rad bude vidljiv i prepoznat u zajednici, a i šire. Zaista sam počastvovana učešćem u ovakvom projektu.

21

ZELENE VJEŠTINE ZA ZELENE POSLOVE U ALBANIJU

REGIONALNI CENTAR ZA OČUVANJE ŽIVOTNE SREDINE

Vrijednost projekta: 5.000,00 €

Mjesto realizacije: Cerik i Tirana,
Albanija

KONTAKT OSOBA DANIELA RUCI

VEB STRANICA:
www.albania.rec.org

E-MAIL:
info.albania@rec.org

CILJEVI PROJEKTA

U okviru projekta mladi iz srednjih stručnih škola u Tirani i Ceriku su edukovani i informisani o zelenim vještinama kao polaznim osnovama potrebnim za održivu ekonomiju. Pritom, stvoren je model **zelenih radnih mjesta** u nekim sektorima albanske ekonomije poput poljoprivrede, elektronike i mehanike, što su bili glavni projektni ciljevi.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- 300 učenika dvije srednje stručne škole u Tirani i Ceriku;
- Škole za stručno obrazovanje i obuku sa svojim akademskim osobljem od 40 nastavnika;
- Albansko stanovništvo;
- Albansko tržište rada koje će imati radnu snagu koja poštuje i primjenjuje principe zelene ekonomije;
- Brojne OCD.

OSTVARENI REZULTATI

Ojačani su kapaciteti nastavnika uključenih u projekat koji su upoznati sa inovativnim metodologijama i instrumentima. Izgrađeni su kapaciteti i podignuta svijest učenika. Promovisana je i olakšana sposobnost boljeg razumijevanja zelenih vještina uz podsticanje mladih da ih primjenjuju i unapređuju kako bi postali akteri promjena kao i promoteri zelenog preduzetništva. Učenici uključeni u projekat osmislili su i pripremili model zelene škole kao i 5 modela zelenih proizvoda usmjerenih na promociju zelenih radnih mjesta, a sve to uz promovisanje preduzetničkog duha i razumijevanje vrijednosti zelenih radnih mjesta.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Obuka školskog osoblja o **zelenoj ekonomiji** i **zelenim poslovima**;

- Praktična nastava u srednjim stručnim školama na tom polju;
- Proučavanje zelenih vještina u konkretnim zanimanjima, priprema vodiča na tu temu;
- Stvaranje modela zelenih proizvoda kao rezultat primjene zelenih vještina;
- Promocija zelenih proizvoda kroz izložbu radova učenika.

UTICAJ PROJEKTA

Projekat je omogućio korisnu sinergiju između privrednog sektora i sektora za stručno obrazovanje u našoj zemlji. Sprovedene aktivnosti imale su za cilj ne samo jačanje kapaciteta nastavnika stručnih škola u oblasti zelene ekonomije i zelenih radnih mjesta, već su ih takođe upoznale sa odgovarajućim inovativnim metodologijama i instrumentima koji su značajni za vještine mladih ljudi (učenika) i za ekološki prihvatljivo ponašanje. Učenici su osposobljeni da definišu i opišu zelene vještine kroz informacije, diskusiju i realizaciju aktivnosti učenja fokusirajući se na zelene vještine na konkretnim primjerima u slučajevima različitih profesija.

Mihallaq Qirjo, direktor Organizacije

Stvaranje obrazovnih modela zasnovanih na zelenoj ekonomiji u školskim programima smatra se važnim za novu generaciju koja će osigurati ekonomski rast bez loših uticaja na životnu sredinu. Sistem stručnog obrazovanja u Albaniji je reorganizovan tako da prihvati tehnološke inovacije i održivo korišćenje prirodnih resursa. Mladi koji se mnogo brže pojavljuju na tržištu rada su oni koji završavaju škole strukovnog obrazovanja sa različitim stručnim obrazovanjem i profilima. Modeli zelene ekonomije uvode se kroz posebne module nastavnih planova i programa, obogaćujući teorijsku pozadinu, kao i uspostavljanjem novih vještina za inovacije i efikasno korišćenje resursa. Uticaj projekta povezan je sa kvalifikacijama nastavnika o sposobnostima učenika da sprovedu konkretne pilot projekte na nivou škole primjenom dobijenih informacija i njegovanjem zelenih vještina. Pored toga, podrška stručnim školama obezbijediće apsorpciju kvalifikovane radne snage na tržištu rada, uzimajući u obzir njihove zelene vještine kao dodatnu vrijednost. Štaviše, projekat je doprinio cilju transformacije zelenih vještina i znanja u preduzetničke ideje i inicijative.

Diana Barjamaj, nastavnica u srednjoj stručnoj školi

Kao nastavnik srednje stručne škole u Tirani rekla bih da su moji učenici u okviru projekta imali priliku da uče o zelenim vještinama sa kojima mogu aplicirati u zelenom sektoru i profesijama koje počivaju na principima očuvanja životne sredine. Ja predajem **Očuvanje životne sredine i Održivi razvoj** ali moram priznati da je nastava još uvijek isključivo na teorijskom nivou bez praktične primjene. Taj nedostatak smo prevazišli učešćem u ovom projektu. Zahvaljujući njemu, kada naši učenici zakorače na tržište rada biće spremni da apliciraju za rad na zelenim poslovima.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je poboljšao ulogu OCD u primjeni koncepta zelene ekonomije u makedonskim kompanijama, što je bio opšti cilj projekta. Takođe, povećana je svijest OCD i kompanija o značaju zelene ekonomije i zelenog preduzetništva i ojačan kapacitet lokalnih OCD za primjenu zelene ekonomije i zelenog preduzetništva, što su bili specifični ciljevi projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- OCD;
- Kompanije;
- Građani Republike Sjeverne Makedonije.

OSTVARENI REZULTATI

Kroz implementaciju projekta pripremljen je izvještaj o korišćenju koncepta zelene ekonomije u preduzećima koja su osnovana u Sjevernoj Makedoniji. Unaprijeđeni su kapaciteti 10 OCD i 10 kompanija o značaju zelene ekonomije i zelenog preduzetništva. Implementiran je koncept zelene ekonomije u 5 kompanija.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Analiza i istraživanje kompanija u Sjevernoj Makedoniji sa stanovišta razumijevanja principa zelene ekonomije;
- Organizovanje obuke za OCD za primjenu koncepta zelene ekonomije;
- Organizovanje obuke za kompanije za primjenu koncepta zelene ekonomije;
- Razvoj plana za primjenu koncepta zelene ekonomije u 5 kompanija.

UNAPREĐENJE KAPACITETA OCD PRIMJENOM KONCEPTA ZELENE EKONOMIJE

CENTAR ZA KLIMATSKE PROMJENE, ĐEVĐELIJA

Vrijednost projekta: 5.990,00 €

Ciljna oblast: Republika Sjeverna
Makedonija

KONTAKT OSOBA FILIP STOJANOVSKI

VEB STRANICA:
www.ckp.org.mk

E-MAIL:
ckp.gevgelija@gmail.com

UTICAJ PROJEKTA

Glavni uticaj projekta je povećano znanje kompanija i OCD iz Sjeverne Makedonije za primjenu koncepta zelene ekonomije. Za postizanje cilja projekta sprovedeno je nekoliko aktivnosti. Jedna od glavnih je Izveštaj o trenutnom stanju primjene koncepta zelene ekonomije u preduzećima, u okviru koje su kontaktirane kompanije iz različitih sektora i procijenjen stepen primjene ovog koncepta. Izveštaj je solidna podloga za buduće pokretanje sličnih aktivnosti koje mogu poboljšati primjenu koncepta zelene ekonomije. Obuka organizovana na ovu temu osnažila je 16 kompanija i 11 OCD da steknu znanje za primjenu koncepta zelene ekonomije u svakodnevnom radu. Jedna od najvažnijih aktivnosti bila je priprema planova zelene ekonomije za 5 kompanija koje su pružale praktične smjernice i savjete za primjenu pomenutog koncepta.

Filip Stojanovski, Centar za klimatske promjene, koordinator projekta

Stečeno znanje pružilo nam je priliku da promovišemo projekat ali i samu organizaciju putem internet televizije Ekobalans (<https://ekobalans.mk/>). Pored toga, stečeno znanje omogućilo je organizaciji da učestvuje na **Sesiji zelenih poslova** koju je organizovao odbor za **Nacionalni okvir kvalifikacija**.

Zaposleni u kompaniji MarkIT, učesnik obuke

Obuka za koncept zelene ekonomije bila je vrlo dobro organizovana i teme koje je predavač obrađivao su nam veoma važne i usmjeravaju nas da razmišljamo o održivosti životne sredine. Uložićemo napore da primijenimo koncept zelene ekonomije kako bismo smanjili operativne troškove i postali kompanija sa boljim ekološkim performansama i većom odgovornošću.

BICIKLISTIČKI TURIZAM U VEVČANIMA

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je pokrenuo upotrebu bicikala za rekreativne i turističke aktivnosti, kao i za podizanje nivoa svijesti javnosti o korisnim navikama korišćenja alternativnih prevoznih sredstava, doprinoseći na taj način zaštiti životne sredine što je bio opšti cilj projekta. U isto vrijeme povećana je upotreba alternativnih prevoznih sredstava, promovisan i povećan turistički potencijal ciljne oblasti, što su bili specifični ciljevi projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- Domaći i inostrani turisti;
- Lokalni turistički sektor;
- Opština Vevčani;
- Lokalno stanovništvo.

OSTVARENI REZULTATI

Implementacijom projekta povećana je turistička ponuda. Smanjen je štetan uticaj automobila od strane turista u Vevčanima. Stvorene su i mapirane biciklističke staze na teritoriji planine Jablanica. Unaprijeđena je životna sredina novom ponudom za alternativni javni prevoz u zaštićenim područjima.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Kupovina 6 bicikala sa zaštitnim kacigama i kompletima za prvu pomoć;
- Proizvodnja i ugradnja metalne stanice za planinska bicikla;
- Dizajn, kupovina i instalacija dvije info table;
- Izrada veb-aplikacije sa podacima i mapom biciklističkih ruta;
- Distribucija 500 letaka za promociju novih biciklističkih staza i veb-aplikacije;
- Iznajmljivanje bicikala.

PLANINSKO I EKOLOŠKO
UDRUŽENJE CERN KAMEN 2257
VEVČANI

Vrijednost: 6.000,00 €

Ciljna oblast: Vevčani, Republika
Sjeverna Makedonija

KONTAKT OSOBA
DEJAN KUKOSKI

VEB STRANICA:
www.vevcaniadventure.com

E-MAIL:
vevcaniadventure@gmail.com

Zelena ekonomija za razvoj regiona

UTICAJ PROJEKTA

Cern Kamen 2257 Vevčani je realizacijom ovog projekta omogućio novu turističku uslugu i razvoj planinskog biciklizma u Vevčanima. Ovaj projekat je omogućio novu turističku ponudu u vidu iznajmljivanja bicikala. Pojednostavljeno je iznajmljivanje putem veb-stranice www.vevcaniadventure.com. Ova turistička usluga povećava atraktivnost trenutne turističke ponude u Vevčanima, a takođe utiče na smanjenje emisije štetnih gasova uzrokovane povećanom upotrebom automobila.

Dejan Kukoski, menadžer projekta

Projekat pruža novu turističku uslugu u Vevčanima i omogućio je razvoj planinskog biciklizma kroz iznajmljivanje dostupno onlajn putem. Ova turistička usluga unapređuje trenutnu turističku ponudu u Vevčanima, a takođe utiče na smanjenje emisije gasova uzrokovanih povećanom upotrebom automobila.

Lokalni turista, ljubitelj biciklizma, predstavnik ciljne grupe

Ovim projektom povećana je turistička ponuda u Vevčanima. Očekuje se povećan broj stranih turista. Za sve potrebne informacije turisti mogu posjetiti postojeću veb-stranicu i vidjeti fotografije i video zapise, obilježene pješačke staze na Jablanici, informacije o opštini Vevčani, kao i svim kulturnim, istorijskim i prirodnim bogatstvima, a sve to je dodatna vrijednost ovog projekta.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je ojačao nacionalnu saradnju mladih u OCD za promociju inicijativa za zelenu i cirkularnu ekonomiju koje doprinose jačanju participativnih demokratija i procesu pridruživanja Republike Sjeverne Makedonije EU. Takođe, projekat je povećao kapacitete mladih žena i muškaraca ciljne oblasti u stvaranju aktivnosti zelene i cirkularne ekonomije sa mogućnostima za posao za mlade, kroz ojačane mreže OCD i partnerstva sa drugim zainteresovanim stranama na lokalnom i nacionalnom nivou i povećanjem učešća mladih u političkom dijalogu sa donosiocima odluka što su bili glavni projektni ciljevi.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

CILJNE GRUPE:

- 10 OCD usmjerenih na mlade iz ciljnih opština u Sjevernoj Makedoniji;
- 100 učenika iz škola u ciljnim opštinama u Sjevernoj Makedoniji (sa učešćem djevojčica od 50%);
- 5 poslovnih partnera i partnera iz privatnog sektora;
- 5 medijskih partnera;
- 15 predstavnika državne i lokalne uprave i donosioca odluka u 3 opštine (Kavadarci, Struga and Resen).

KRAJNJI KORISNICI:

- Mlade žene i muškarci, naročito pripadnici ranjivih grupa (npr. pripadnici romske zajednice, nezaposleni, invalidi i sl.).

OSTVARENI REZULTATI

Projekat je ojačao kapacitete mladih žena i muškaraca i promovisao alate za zelene i kružne ekonomske inicijative za mlade u 3 ciljne opštine. Stvorena je mrežna platforma za mlade i spro-

CIRKULARNA EKONOMIJA ZA NAPREDAK MLADIH

NOVINARI ZA LJUDSKA PRAVA

Vrijednost projekta: 5.991,00 €

Ciljna oblast: Kavadarci, Struga, Resen, Republika Sjeverna Makedonija

KONTAKT OSOBA NATAŠA DOKOVSKA

VEB STRANICA:
www.jhrmk.org

E-MAIL:
detstvo@detstvo.org.mk

vedena kampanja za podizanje svijesti koja je stvorila zajednice angažovanih mladih, dijeleći znanje, vještine i inicijative za zelenu ekonomiju i mogućnosti za posao. Pokrenuto je 10 zelenih inicijativa od strane mladih žena i muškaraca koji rade na mogućnostima za zelenu ekonomiju, ekološku održivost i cirkularnu ekonomiju. Inicirano je sve veće učešće mladih žena i muškaraca na forumima i (političkim) dijalozima o omladinskim inicijativama za održivi razvoj, zelene i kružne ekonomske politike i EU integracije.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Interaktivno mapiranje kapaciteta mladih iz ciljnih opština (zelena ekonomija);
- Izrada priručnika za poslove u oblasti zelene ekonomije;
- Obuka za trenere o zelenoj ekonomiji, pristupanju EU, stvaranju preduzeća, pravnom okviru;
- Obuke mladih za zelene poslove;
- Obuka za nastavnike o očuvanju životne sredine;
- Dizajn i uspostavljanje mrežne platforme za mlade;
- Razvoj kampanje za podizanje svijesti u vezi sa pokretanjem mrežne platforme za mlade;
- Lokalno medijsko takmičenje za najbolje priče o aktivizmu mladih u kružnoj/zelenoj ekonomiji;
- Dva ciklusa školskih aktivnosti za zelenu ekonomiju;
- Organizovanje posjeta radi razmjene dobrih omladinskih praksi, uključujući i mlade žene;
- Savjetodavni forumi za studente o zelenoj/kružnoj ekonomiji;
- Završna konferencija o savjetima za omladinsku politiku.

UTICAJ PROJEKTA

U okviru projekta su unaprijeđeni kapaciteti OCD usmerenih na mlade koji su stekli vještine, alate, mrežnu platformu i mogućnosti partnerstva da pokažu svoju viziju i mogućnosti zapošljavanja mladih u novoj zelenoj, kružnoj ekonomiji (kao dio EU integracija). Edukovani su lokalni novinari koji će u svojim daljim profesionalnim izazovima moći da prepoznaju šta je zelena ekonomija i da se pravilno pozabave problemima mladih u pogledu mogućnosti zapošljavanja u zelenoj ekonomiji.

Nataša Dokovska, koordinator projekta

Ako pođemo od činjenice da živimo na ovoj planeti, a druge nemamo, onda je više nego jasno da bi naša maksima trebalo da bude ***Kupuj manje, biraj dobro***. Ali kako to učiniti ako znamo da se recikliranje, pakovanje, bilo koje promjene u poslovanju preduzimaju u cilju usklađivanja sa potrebama potrošača?

Kroz ovaj projekat smo željeli i uspjeli razviti preduzetnički duh među mladima. Obukom smo uspjeli da: omladinu obogatimo znanjem u pogledu politika i dobrih praksi EU po pitanju kružne ekonomije; promoviramo prevenciju otpada i predstavimo nove metode njegove upotrebe; promoviramo angažovanje omladine i zalaganje za zelenijim okruženjem bez stvaranja otpada, koristeći koncept kružne ekonomije; podstaknemo povećanje ekološke svijesti omladine i kreiramo kampanje za prenošenje poruke mladim ljudima i zainteresovanim stranama; pokrenemo platformu za omladinske radnike putem koje međusobno razmjenjuju dobra iskustva i dalje prenose ekološku svijest mlađim generacijama.

Miljko Mantalj, učesnik treninga

Učešće u ovom projektu bila je odlična prilika za mene i druge učesnike da radimo na održivom razvoju i borbi protiv klimatskih promjena. Prenosjenjem znanja, vještina i kompetencija koje smo dobili u vezi sa kružnom ekonomijom, ojačana je uloga omladinskih NVO u upravljanju otpadom od hrane i u obezbjeđivanju zelenijeg okruženja. Ovo je bilo od velike važnosti za učeničke i omladinske NVO iz jednog regiona kao što je Prespanski, gdje imamo veliku količinu jabuka koje završavaju kao otpad.

Za mene je veliki izazov bio podizanje svijesti i razumijevanje kružne ekonomije i njenih koristi u poređenju sa tradicionalnom linearnom ekonomijom.

ZELENO OSNAŽIVANJE RURALNIH OBLASTI

**UDRUŽENJE ZA ČISTU
ŽIVOTNU SREDINU „AJDE,
MAKEDONIJA” - SKOPLJE**

Vrijednost projekta: 6.000,00 €

**Ciljna oblast: Regija Strumice,
Republika Sjeverna Makedonija**

**KONTAKT OSOBA
BLAŽE JOSIFOVSKI**

**VEB STRANICA:
www.ajdemakedonija.mk**

**E-MAIL:
ajdemakedonija@gmail.com**

CILJEVI PROJEKTA

Projekat je doprinio stvaranju modela održivih zadruga malih proizvođača paradajza u Strumici, što je bio opšti cilj projekta. Istovremeno, njegovano je prijemčivo okruženje za zadruge, razvijen održivi model zadruga malih proizvođača paradajza i potvrđen i distribuiran model na osnovu kojeg se formiraju zadruge, što je sve zajedno činilo specifične ciljeve projekta.

CILJNE GRUPE I KRAJNJI KORISNICI

- Mali proizvođači paradajza u Strumici.

OSTVARENI REZULTATI

Realizacija projekta obezbijedila je plan i strategije za povećanu održivost lanca snabdijevanja paradajzom. Obezbijedeno je testiranje poslovnog plana i strategija održivosti zadruga malih proizvođača paradajza u Strumici. Povećana je tržišna snaga i profitabilnost malih proizvođača paradajza u ciljnom području. Pripremljen je priručnik za vođenje daljeg uspostavljanja održive zadruga u drugim lancima snabdijevanja.

GLAVNE AKTIVNOSTI

- Istraživanje tržišnih strategija za makedonski paradajz;
- Osnivanje upravnog odbora;
- Izrada studije izvodljivosti za zadrugu proizvođača paradajza;
- Studijske posjete i izleti za testiranje studije izvodljivosti;
- Komunikacione i informativne aktivnosti usmjerene na podršku;
- Konsultacije i diskusije sa zainteresovanim stranama studije izvodljivosti;

- Organizacija okruglih stolova i radionica za potvrđivanje studije izvodljivosti;
- Izrada inovativnog poslovnog plana zadruge proizvođača paradajza;
- Konferencija na temu poslovnog plana zadruge;
- Potpisivanje Memoranduma o razumijevanju sa budućim članovima zadruge;
- Objavljivanje priručnika za vođenje daljeg uspostavljanja održive zadruge u drugim lancima snabdijevanja.

UTICAJ PROJEKTA

Projektni tim je zajedno sa stručnim licem organizovao sastanke sa zainteresovanim stranama u regionu Strumice kako bi kreirao i potvrdio studiju izvodljivosti koja je potrebna za pomoć budućim poljoprivrednim zadrugama u regionu, kao i na nacionalnom nivou. Vjerujemo da je ovo bio ispravan pristup jer je dao dragocjene preporuke o tome kako se mogu formirati lokalne poljoprivredne zadruge. Tim je uspio da izradi inovativan poslovni plan koji odražava mogućnosti poljoprivredne saradnje u Strumičkom regionu i zemlji, uzimajući u obzir vrijednosti i vjerovanja koja su dio lokalnih zajednica. Tržišna snaga i profitabilnost će se povećati za male farmere paradajza prema poslovnom planu koji je naš tim kreirao prema komentarima koje su dali budućni zadrugari. Projektni tim je stvorio priručnik prema poslovnom planu tako da budući korisnici mogu lako osnovati održive zadruge za druge lance snabdijevanja.

Blaže Josifovski, predsjednik udruženja „Ajde Makedonija”

Pridruživanje poljoprivrednim zadrugama odličan je način za male farmere paradajza da se probiju na velika tržišta i dobiju bolju cijenu za proizvod koji nude. Pored ove velike koristi, postoje i drugi benefiti kao što su modernizacija proizvodnje, bolja organizaciona struktura i mogućnosti za nadogradnju znanja i dobrih praksi, a sve to je omogućeno sprovođenjem ovog projekta.

Poljoprivrednik, predstavnik ciljne grupe

Ideja zemljoradničke zadruge zvuči sjajno, jer ćemo tako lakše osvojiti tržište sa istim proizvodom i po boljoj cijeni. Najveći izazov je međusobno povjerenje i saradnja između proizvođača.

**Za više informacija o projektu GEAR - „Zelena ekonomija za razvoj regiona”
možete kontaktirati:**

**FORS Montenegro
Ivana Milutinovića 10
81 400 Nikšić, Crna Gora
Tel/fax: +382 40 212 484
e-mail: mailbox@forsmontenegro.org**

ili posjetiti veb-sajt

www.forsmontenegro.org

Ova publikacija je izrađena uz finansijsku podršku Evropske unije i Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost FORS Montenegro i ni pod kojim se uslovima ne može smatrati da odražava stavove Evropske unije i Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija.